

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Michaela Bezoušková

Náhrada škody při porušení smluvní povinnosti

Diplomová práce

Olomouc 2016

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Náhrada škody při porušení smluvní povinnosti vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 14. 2. 2016

.....

Michaela Bezoušková

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Pavlu Petrovi, LL.M. Ph.D. za odborné vedení, pomoc a podnětné rady k vypracování této diplomové práce, a mému manželovi za morální podporu a nekonečnou trpělivost.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
1. Úvod	6
2. Smluvní povinnost	8
2.1 Pojem smluvní povinnosti a její členění	8
2.2 Obecně k následkům porušení smluvní povinnosti	12
3. Subjekty náhrady škody	17
4. Škoda	23
4.1 Pojem škoda a rozsah její náhrady	23
4.2 Výše náhrady škody	25
4.3 Způsob náhrady škody	27
4.4 Předvídatelnost vzniku škody	28
5. Příčinná souvislost	31
5.1 Obecně k příčinné souvislosti	31
5.2 Faktická kauzalita	32
5.3 Právní kauzalita	38
6. Liberace	45
6.1 Obecně k liberaci	45
6.2. Rozbor liberačního důvodu	47
6.3 Další důsledky vzniku překážky	52
7. Závěr	54
Bibliografie	56
Abstrakt	64
Summary	64
Klíčová slova/ Key words	66

Seznam použitých zkratk

NOZ, nový občanský zákoník - zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

OZ, občanský zákoník - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ObchZ, obchodní zákoník - zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ, občanský soudní řád - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

ZP, zákoník práce - zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Důvodová zpráva – aktualizovaná důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

PETL - Principy evropského deliktního práva (Principles of European Tort Law)

PECL – Principy evropského smluvního práva (Principles of European Contract Law)

NS, Nejvyšší soud - Nejvyšší soud České republiky, není-li uvedeno jinak

ÚS, Ústavní soud - Ústavní soud České republiky, není-li uvedeno jinak

ABGB - Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (rakouský občanský zákoník)

BGB - Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)

BGH - Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr SRN)

OGH - Oberste Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr Rakouska)

ESD - Soudní dvůr Evropské unie (Evropský soudní dvůr)

EU - Evropská unie

CISG – Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (Vídeňská úmluva)

DCFR – Návrh společného referenčního rámce pro smluvní právo

UNIDROIT – Principy mezinárodních obchodních smluv

1. Úvod

V rámci své diplomové práce hodlám zkoumat právní úpravu náhrady škody při porušení smluvní povinnosti. Mým prioritním zájmem je rozbor § 2913 nového občanského zákoníku a jeho důsledků. Od 1. ledna 2014 zavedl NOZ rozdílné přístupy k náhradě škody, než jaké zde byly doposud, neboť rozlišuje smluvní a mimosmluvní případy náhrady škody. Naopak došlo k sjednocení právních úprav obsažených v dosavadním občanském a obchodním zákoníku.

Odborná literatura napsaná před rokem 2014 případy náhrady škody řešila,¹ avšak chyběla ucelená publikace shrnující aspekty náhrady škody z pohledu jak obchodního, tak občanského práva.² Nyní neexistuje žádná monografie komplexně pojednávající o náhradě škody, ani o samotné problematice náhrady škody při porušení smluvní povinnosti dle § 2913 NOZ.³ Jelikož je náhrada škody každodenní součástí obligačního práva, považuji za důležité se tomuto tématu blíže věnovat.

V současné době jsou k dané problematice publikovány odborné komentáře,⁴ které mi mohou poskytnout základní podporu pro zpracování daného tématu. Poznatky hodlám čerpat i ze zahraniční literatury a dalších zahraničních zdrojů (především CISG). V dané oblasti existuje i dostatek použitelné české i zahraniční judikatury, která mi bude oporou.

Předmětem mé diplomové práce bude vymezení smluvní povinnosti. Zaměřím se na subjekty smluvní povinnosti a určím osoby, které mohou žádat náhradu škody, dále provedu samostatný rozbor škody a příčinné souvislosti mezi porušením smluvní povinnosti a vznikem škody a v neposlední řadě analyzuji liberační důvody.

Nová koncepce náhrady škody v sobě nese nutnost vymezení smluvní povinnosti jako takové a její odlišení od povinnosti zákonné. Prvotním cílem pro mne bude stanovení předpokladů pro jejich rozlišení. K tomu mi poslouží rozbor působnosti, respektive aplikačního dosahu pravidla § 2913 NOZ.

Dospějeme-li k závěru, že došlo k porušení smlouvy, je třeba se ptát, zda existuje právo žádat náhradu škody, zda není vhodné, nebo nutné uplatnit jiné instituty. Otázkou je, kdo a zda

¹ Například ŠILHÁN, J. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. Praha: C. H. Beck, 2011. 170 s.

² S výjimkou KOBLIHA a kol. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2012. 390 s.

³ S výjimkou publikace ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015. 559 s.

⁴ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. 2080 s.; ŠVESTKA, J a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1516 s.

vůbec může žádat náhradu škody. Nutnou podmínkou ke vzniku povinnosti nahradit škodu je totiž příčinná souvislost mezi porušením smlouvy a vzniklou škodou. Důvodem k zamyšlení je možnost použití nového způsobu určení právní kauzality, a to s ohledem na ochranný účel smlouvy.

V neposlední řadě porovnám otázku náhrady škody dosavadní (§ 379 ObchZ) a nové (§ 2913 odst. 1 NOZ) právní úpravy z pohledu nutnosti splnění předpokladu předvídatelnosti škody ve vztahu k výši její náhrady. Dále určím, kdy a za jakých podmínek se mohou osoby z povinnosti nahradit škodu liberovat. Zda je možné odpovídat absolutně, jaké jsou limity a důsledky modifikací.

Byť na tak krátkém prostoru není možné obsáhnout plně a celistvě tento institut, doufám, že uspokojivě odpovím na přdestřené (a další) otázky a komplexně, byť pouze v základu pojednám o tomto staronovém institutu.

2. Smluvní povinnost

2.1 Pojem smluvní povinnosti a její členění

Nový občanský zákoník důsledně rozlišuje náhradu škody z důvodu porušení zákona, dobrých mravů a smlouvy. Přitom lze vymezit dualitu porušení zákona a dobrých mravů na straně jedné a porušení smluvní povinnosti na straně druhé. Lze hovořit o dualitě civilního deliktu.⁵ Toto rozlišení není samoučelné, nýbrž spočívá na odlišných předpokladech vzniku povinnosti k náhradě škody v těchto případech.⁶

Členění vychází již z římského práva (*Omnis enim obligatio aut ex contractu aut ex delicto nascitur*)⁷ a nachází odezvu i v současných právních úpravách, např. ve Španělsku, Německu, Nizozemí, Quebecu, Rusku či v DCFR (čl. III. – 3. 101 a násl. VI. – 1. 10. a násl.).⁸

Ustanovení § 2913 NOZ vymezuje základní skutkovou podstatu pro vznik povinnosti k náhradě škody na základě porušení smlouvy. Zákoník stanoví, že poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.

Občanský zákoník obsahuje vyjma základní skutkové podstaty řadu dalších speciálních ustanovení (např. § 2405 NOZ, § 2437 odst. 2 NOZ, § 2476 NOZ ad.) zakládajících či modifikujících povinnost k náhradě škody při porušení smlouvy. Vedle toho stojí speciální úprava náhrady škody dle zákoníku práce (§ 250 an. ZP). Ve své práci se zabývám pouze bližším zkoumáním základní skutkové podstaty (§ 2913 NOZ).

Na rozdíl od angloamerického práva neexistuje smluvní právo jako zcela autonomní oblast právního systému. V rámci kontinentálního právního systému je smluvní právo (jakožto ne vždy přesně ohraničená oblast) chápáno jako součást širšího institutu závazkového (obligačního) práva.⁹ Stejně tak je tomu v případě české úpravy v NOZ, kde je smluvní právo upraveno v části relativních majetkových práv.

⁵ Pojem delikt zde používám v širším slova smyslu jako porušení zákonné i smluvní povinnosti.

⁶ MELZER, F. *Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku*. Bulletin Advokacie, 2011, roč. 41, č. 3, s. 24.

⁷ GAIUS. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 198.

⁸ Důvodová zpráva s. 1028 - 1031.

⁹ KANDA, A. Nové trendy ve vývoji smluvního práva v oblasti soukromého práva. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 7, s. 649 - 650.

Základní funkcí smlouvy je vymezení práv a povinností stran k dosažení chtěného účelu. Smlouvu lze definovat jako dvoustranné, respektive vícestranné právní jednání, k jehož vzniku je třeba shodného projevu vůle¹⁰ dvou, respektive více smluvních stran.¹¹ Smlouva dává vzájemně vzniknout závazku, jehož obsahem jsou vzájemná práva a povinnosti smluvních stran.

Stejně jako zákonná povinnost, ani smluvní povinnost není zákonem definována. Z povahy věci lze dovodit, že smluvní povinnost nutně pramení ze smlouvy. Je-li právní povinností právem uložená míra nutnosti určitého chování,¹² pak smluvní povinností je míra nutnosti určitého chování uložená na základě smlouvy. Smluvní povinnosti mohou vyplývat buď přímo ze smlouvy (či obchodních podmínek, které jsou její součástí), kogentních a dispozitivních ustanovení zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran (§ 545 NOZ).¹³

Rozhodující pro určení, zda se jedná o zákonnou, nebo smluvní povinnost, je okamžik vzniku závazku. Při porušení smluvní povinnosti zde závazek existoval již před vznikem škody, avšak při porušení zákonné povinnosti závazek vzniká teprve způsobením škody. S tím se pojí i rozlišování deliktů (právní/zákonné/mimosmluvní povinnosti) a smluvní povinnosti k náhradě škody. Smluvní povinnost k náhradě škody předpokládá užší vztah mezi subjekty a to z důvodu dobrovolně vzniklého závazku a tím i vědomě převzaté povinnosti závazek bezvadně splnit. Odrazem tohoto užšího vztahu mezi stranami smlouvy je i širší povinnost k náhradě škody, neboť ta může vzniknout i v případech, v nichž by deliktů právo nezasahovalo.¹⁴ Snad nejvýraznějším zpřísněním smluvního vztahu je absence předpokladu zavinění na straně škůdce.

Nový zákoník v tomto ohledu navazuje na právní úpravu obsaženou v obchodním zákoníku¹⁵, která též stanovila smluvní náhradu škody bez ohledu na zavinění škůdce. Je tu zjevná inspirace pravidly CISG,¹⁶ UNIDROIT a PECL.¹⁷ Opačná situace je v zahraničních jurisdikcích -

¹⁰ Zuklínová k tomu uvádí, že nejde o jeden projev vůle dvou stran, ale o dva projevy vůle dvou stran, i když v jednom právním úkonu. Viz ZUKLÍNOVÁ, M. *Smlouva*. Praha: Academia, 1985, s. 73.

¹¹ KNAPPOVÁ, M., a kol. *Občanské právo hmotné 2*. 5 vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2006, s. 29.

¹² KNAPPOVÁ, M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2003, s. 49.

¹³ Obdobně viz ŠILHÁN: *Náhrada škody...*, 2011, s. 11.

¹⁴ BEZOUŠKA, P. Komentář k § 2913. In HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1568.

¹⁵ Ta navázala na úpravu v zákoníku mezinárodního obchodu č. 101/1963 Sb.

¹⁶ Blíže viz VALDHANS, J. Náhrada škody v režimu Vídeňské úmluvy. *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č. 8, s. 342 - 344., ZELLER, B. *Damages under the Convention on Contracts for the International Sale of Goods*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 352.

¹⁷ Shodně Vítová viz VÍTOVÁ, B. a kol. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku*. Komentář k § 2894 až 2971. Olomouc: ANAG, 2015. 336 s.

rakouský, německý, švýcarský, nizozemský a částečně též francouzský právní řád počítají i v těchto případech se zaviněním.¹⁸

Absence předpokladu zavinění u smluvní náhrady škody vede k dalšímu rozdílu od náhrady škody při porušení zákona. V případě porušení zákonné povinnosti má škůdce možnost exkulpace, vyvinění. Při porušení smluvní povinnosti již exkulpace není možná, jelikož není vyžadováno zavinění škůdce. Občanský zákoník však po vzoru § 374 ObchZ stanovuje škůdci možnost liberace.

K vymezení aplikačního dosahu pravidla § 2913 NOZ je třeba stanovit jeho věcnou, prostorovou, osobní a časovou působnost. Bez vymezení působnosti by nebylo možné určit, zda na daný případ bude dopadat úprava zákonné nebo smluvní povinnosti k náhradě škody, a s tím související možnost exkulpace nebo liberace.

Věcná působnost smlouvy je dána jejím předmětem (právy a povinnostmi smluvních stran). V případě porušení smluvní povinnosti je věcná působnost dána existencí smlouvy.¹⁹ Nezáleží na tom, zda je smlouva ústní, písemná, inominátní, veřejnoprávní, budoucí, rámcová, vadná ad., stačí, když smlouva reálně existuje. Význam nemá ani skutečnost, jak je smlouva označena (dohoda, sdělení, dopis).

Základem každé smlouvy je konsenzus (shoda vůle dvou resp. více stran). Z tohoto pohledu jsou všechny smlouvy považovány za konsenzuální.²⁰ Na jejich různorodém označení či typu nezáleží. S poukazem na § 545 NOZ je třeba pamatovat (ve vztahu k věcné působnosti) i na následky, které nejsou ve smlouvě výslovně určeny, ale které plynou ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.

Toto pravidlo je významné především při výkladu smluv, neboť dává prostor k založení povinnosti nahradit újmu i z porušení povinnosti, která nebyla stranami výslovně sjednána.²¹ Je irelevantní, zda se jedná o povinnosti hlavní nebo vedlejší, nebo zda se jedná o konání či opomenutí. I opomenutí, které není ve smlouvě výslovně postiženo sankcí, může vést k povinnosti nahradit škodu, a to s odkazem na zásadu poctivosti (§ 6 NOZ) a legitimního

¹⁸ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1568.

¹⁹ § 1723 odst. 2 NOZ tuto působnost rozšiřuje i na závazky vznikající na základě jiných právních skutečností.

²⁰ HULMÁK, M. *Uzavírání smluv v civilním právu*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 5.

²¹ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1568.

očekávání stran (§ 4 NOZ a § 5 NOZ). Stejně tak princip poctivosti může vést k založení dalších smluvních povinností.²²

Osobní působnost odpovídá na otázku, pro které subjekty smlouva platí. Obecným pravidlem je, že práva a povinnosti plynoucí ze smlouvy zavazují pouze smluvní strany (smlouva působí *inter partes*). V případě § 2913 NOZ však mohou plynout práva i třetí osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit. Bližší vymezení subjektů smluvní povinnosti viz kapitola č. 3.

Prostorová působnost určuje území, na které smlouva dopadá. Je rozhodující vůle stran, jak vytyčí území, na kterém se bude aplikovat. Neučiní-li tak strany, bude se prostorová působnost posuzovat podle obsahu závazku. Kupříkladu smlouva o obchodním zastoupení, která upravuje prodej výrobků na území hlavního města Prahy, bude mít prostorovou působnost pouze v Praze, totožné jednání uskutečněné jednou v Praze a jednou v Brně může být ve vztahu ke vzniku povinnosti nahradit škodu posouzeno odlišně.

Časová působnost stanoví, v jaké době smlouva účinkuje, určuje rámec trvání závazku. Časová působnost bude dána v době, kdy závazek trvá. V kontraktačním stádiu²³ jsou strany chráněny pravidly o předšlupní odpovědnosti (§ 1728 an. NOZ), jejichž porušení vede k náhradě škody pro porušení zákonné povinnosti (§ 2910 NOZ). I po splnění závazku mohou mít strany zájem na zachování některých práv a povinností. Bezouška²⁴ k tomu uvádí, že i tyto povinnosti lze kvalifikovat jako smluvní z toho důvodu, že jejich dodržení představuje určitou formu zajištění toho, že dosažený účel smlouvy nebude zmařen. I jejich porušení proto lze subsumovat pod § 2913 NOZ.

Poškozený se při uplatnění svého nároku na náhradu škody musí rozhodnout, zda bude žalovat pro porušení zákonné či smluvní povinnosti. Občanský zákoník neřeší vztah mezi deliktní a smluvní náhradou škody, zda je zde konkurence nároků (poškozený si může vybrat) nebo specialita.²⁵

Na podporu speciality daných ustanovení lze odkázat na základní zásadu soukromého práva, že daný slib zavazuje a smlouvy mají být plněny [§ 3 odst. 2 písm. d) NOZ]. Naproti tomu

²² Blíže viz MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 110 a násl.

²³ Blíže viz DOBEŠ, P. K odpovědnosti za škodu v předšlupním stadiu de lege lata. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 20, s. 715 - 735.

²⁴ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1568.

²⁵ Shodně viz SCHLECHTRIEM, P. H. *Vertragsordnung und ausservertragliche Haftung. Eine rechtsvergleichende Untersuchung zur Konkurrenz von Ansprüchen aus Vertrag und Delikt im französischen, amerikanischen und deutschen Recht.* Frankfurt am Main: Alfred Metzner Verlag, 1972, s. 33.

konkurenci ustanovení lze obhajovat tím, že strany smlouvou pouze specifikovaly své zákonné povinnosti, nevyloučily tím možnost domáhat se svého nároku na základě zákona.

Ztotožňuji se s názorem,²⁶ že § 2910 netvoří všeobecnou skutkovou podstatu. Porušení smlouvy není její podmnožinou, proto nelze hovořit o vztahu speciality a subsidiarity. Smluvní a delikt ní základy nároku na náhradu újmy jsou na sobě nezávislé. Je na poškozeném, z jakého titulu se bude náhrady škody domáhat. Zároveň platí, že poškozený se nemůže domoci dvojí náhrady a většinou pro něj bude procesně vhodnější domáhat se práva z titulu porušení smlouvy.

2.2 Obecně k následkům porušení smluvní povinnosti

Právní následky porušení smlouvy stanoví NOZ v závislosti na druhu a povaze porušení smluvní povinnosti. Lze hovořit o třech základních kategoriích. Prvním jsou práva z prodlení, druhým práva z vadného plnění a třetím právo žádat náhradu škody. Všechny zmíněné následky porušení smluvní povinnosti jsou odrazeny jedné ze základních zásad soukromého práva: *pacta sunt servanda*.²⁷

Právní úprava prodlení v NOZ doznává určitých změn oproti obchodnímu zákoníku i občanskému zákoníku, v nichž byl tento institut duplicitně upraven. Ačkoli důvodová zpráva tvrdí opak, je patrný odklon od obchodněprávní úpravy, když § 1914 odst. 2 NOZ zakotvuje možnost vadného splnění.²⁸ Zákonodárce se spíše kloní k úpravě občanskoprávní, kterou doplňuje o některé novinky.

I nadále se rozlišuje prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Prodlení dlužníka (*mora debitoris*) je určitý trvajíc í stav, do kterého se dlužník dostává svým jednáním resp. opomenutím. Jde o jeho speciální kvalifikované právní postavení, ve kterém se ocitá, jakmile jsou naplněny zákonné předpoklady.²⁹ Pravidlo v § 1968 věta první NOZ stanoví, že dlužník je v prodlení tehdy, neplní-li svůj dluh řádně a včas. Prodlení dlužníka tak nastává po splatnosti dluhu a trvá až do jeho splnění (byť vadného).

Dle převažujícího názoru občanskoprávní doktríny platilo, že přijetím plnění s vadami nenastává dlužníkov o prodlení, k tomu dojde, pokud neplní vůbec. Vadným splněním, které

²⁶ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1541.

²⁷ § 3 odst. 2 písm. d) NOZ „Daný slib zavazuje a smlouvy mají být plněny.“

²⁸ BÁNYAIOVÁ, A. Komentář k § 1968. In ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 473.

²⁹ ŠILHÁN, J. Komentář k § 1968. In HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1041.

věřitel přijal, se práva a povinnosti stran podstatně mění, závazek se transformuje. V předchozí obchodní doktríně (§ 365 ObchZ) se vycházelo z koncepce, ve které prodlení bylo širším pojmem. Díky textaci zákona vyžadující řádné plnění pokrývalo prodlení i jakékoliv plnění s vadami.

Občanský zákoník v § 1968 věta druhá stanoví, že existence prodlení dlužníka je na prodlení věřitele zcela nezávislá. V dosavadní obchodněprávní (§ 365 ObchZ) i občanskoprávní úpravě (§ 520 ObčZ) platilo, že prodlení věřitele vylučovalo prodlení dlužníka. Nově nastává prodlení dlužníka nezávisle na tom, zda se tak děje z příčin na straně věřitele, avšak v tomto případě není dlužník za své prodlení odpovědný.

Prodlení jako takové nemá žádný vliv na trvání dluhu ani závazku (vyjma fixního závazku, který zpravidla prodlením zaniká). I po vzniku prodlení dluh stále trvá a věřitel může požadovat jeho splnění (§ 1969 NOZ). Se vznikem prodlení se však pojí vznik nových práv a povinností. Jedná se zejména o možnost požadovat úroky z prodlení (§ 1970 NOZ), dále vzniká právo odstoupit od smlouvy (§ 1977, § 1978 NOZ) a dochází k přechodu nebezpečí škody na věci (§ 1976 NOZ).

Zpravidla se aktivují práva dluh utvrzující (zejm. smluvní pokuta dle § 2048 NOZ) či zajišťující (např. ručení dle § 2018 NOZ), popřípadě další smluvně zakotvená práva. Zároveň často dochází k souběhu s povinností nahradit způsobenou škodu (§ 2913 NOZ), případně i nemajetkovou újmu. Speciální předpisy mohou obsahovat i další následky prodlení.³⁰ V některých případech je souběh následků prodlení a možnosti náhrady škody vyloučen.

Dle § 1971 NOZ má věřitel právo na náhradu škody vzniklé nesplněním peněžitého dluhu jen tehdy, není-li kryta úroky z prodlení. Zákonodárce se tímto ustanovením snaží věřiteli zabránit, aby mohl z jedné škodní události čerpat dvojí užitek, a to ve formě úroků z prodlení a navíc i náhrady škody. Toto ustanovení však nevyklučuje právo věřitele žádat náhradu škody ve zbývajícím rozsahu, o co převyšuje výši úroků z prodlení.

V případě smluvní pokuty (jako možného smluveného následku prodlení) zákoník stanoví, že věřitel nemá právo na náhradu škody vzniklé z porušení povinnosti, ke kterému se smluvní pokuta vztahuje (§ 2050 NOZ). Smluvní pokuta je nezávislá na vzniku škody (§ 2048 NOZ). I podle nové právní úpravy si mohou smluvní strany sjednat, že smluvní pokuta se nedotýká práva

³⁰ LASÁK, J. Komentář k § 2050. In HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1290.

věřitele domáhat se náhrady škody vzniklé z porušení smluvní povinnosti, ke které se peněžitá nebo nepeněžitá smluvní pokuta vztahuje.

Pokud tak neučiní a věřiteli vznikne v důsledku porušení utvrzené povinnosti škoda, nemá věřitel právo na její náhradu (ani přesahuje-li vzniklá škoda výši smluvní pokuty). Smluvní strany se také mohou například dohodnout, že dlužník je povinen uhradit věřiteli náhradu škody pouze v té výši, která přesahuje výši sjednané smluvní pokuty.

Oproti tomu vznik práva na zaplacení smluvní pokuty nemá vliv na případné právo věřitele na zaplacení úroku z prodlení. Zatímco smluvní pokuta je samostatným nárokem plynoucím ze smlouvy, úrok z prodlení je příslušenstvím pohledávky a zákonnou sankcí vznikající přímo ze zákona v důsledku prodlení dlužníka podle § 1970 NOZ.

Věřitel je v prodlení, nepřijal-li řádně nabídnuté plnění nebo neposkytl-li dlužníku součinnost potřebnou ke splnění dluhu (§ 1975 NOZ). Prodlení věřitele (stejně jako v případě prodlení dlužníka) nastává objektivně, bez zavinění. Dojde-li k naplnění zákonných předpokladů (nepřijetí řádně nabídnutého plnění nebo neposkytnutí součinnosti), dojde ke vzniku prodlení věřitele bez ohledu na další skutečnosti.

Prodlení věřitele skončí tím, že učiní vše, co je možné, aby splnění mohlo řádně proběhnout. Poskytne potřebnou součinnost, případně přijme řádně nabízené plnění. Z toho vyplývá, že věřitel nemusí být vždy aktivní, ale pouze tehdy, je-li to nutné k řádnému splnění. Věřitel musí být k takové povinnosti zavázán a to buď smlouvou, zákonem nebo faktickou povahou plnění.³¹ Zároveň věřitel není povinen přijmout plnění, které je vadné (není řádné, nesplňuje sjednané podmínky). Výjimky z tohoto pravidla lze spatřovat v § 2628 NOZ, § 2605 odst. 1 NOZ nebo § 1930 odst. 2 NOZ.

Následky prodlení věřitele jsou obdobné jako při prodlení dlužníka. Dlužník má možnost odstoupit od smlouvy, je-li to ve smlouvě sjednáno, nebo připouští-li to zákon. Dále může dlužník za podmínek § 1953 odst. 1 NOZ využít institut náhradního splnění a složit předmět plnění do soudní úschovy.

Dlužník může po věřiteli požadovat náhradu škody, která mu vznikla v důsledku nemožnosti řádného splnění. V neposlední řadě dochází k přechodu nebezpečí škody na věci,

³¹ ŠILHÁN: *Komentář k § 1975...*, s. 1092.

nedošlo-li k němu již dříve. Prodlením věřitele rovněž zaniká prodlení dlužníka. Dlužník má stále právo trvat na splnění povinnosti věřitele.

Práva z vadného plnění jsou dalším možným důsledkem porušení smluvní povinnosti. Zákon stanoví, že je-li splněno vadně, má příjemce práva z vadného plnění (§ 1914 odst. 2 NOZ). O vadné plnění se jedná tehdy, pokud plnění nemá sjednané nebo obvyklé vlastnosti. Je-li stranám znám účel plnění, musí mít vlastnosti dovozené z účelu, ke kterému má být použito. Vadné plnění je věcnou odchylkou od obsahu závazku, pokud by se vyskytla odchylka časová, jednalo by se o prodlení. Odchylka může spočívat v nejrůznějších parametrech: v rozměrech, hmotnosti, kvantitě, kvalitě jakosti, výkonu atd.

Dlužník má povinnost plnit bez vad na vlastní náklad a nebezpečí. Tato povinnost je objektivní, nehledí se na zavinění. Další povinností dlužníka je plnit dluh řádně a včas. Řádným plněním je plnění bez vad, na správném místě a správným způsobem. Není-li plnění řádné, má věřitel právo je odmítnout (aniž se dostane do prodlení). Dojde-li však ke splnění (věřitel plnění přijme), nemůže již plnění odmítnout, avšak má práva z vadného plnění dle § 1914 odst. 2 NOZ. O včasné plnění se jedná tehdy, splní-li dlužník dluh nejpozději s jeho splatností. V opačném případě dochází k prodlení dlužníka.

O vadné splnění půjde v kterékoli situaci, v níž věřitel přijme plnění s vadami. Povinnost přijmout vadné plnění lze platně sjednat ve smlouvě, v některých případech ukládá věřiteli tuto povinnost přímo zákon.³² O vadné plnění se bude jednat i v případě přijetí plnění bez zamýšlených vlastností v důsledku zamlčení nebo klamného informování o předmětu plnění. Vadným plněním je i přijetí částečného plnění v domnění, že se jedná o plnění řádné.

Následkem vadného plnění je zánik závazku v jeho původním obsahu a nástup práv z vadného plnění. Tato práva se liší podle povahy a důsledků vady, přičemž se rozlišují dvě různé kategorie: vady odstranitelné a neodstranitelné. Jedná-li se o vadu odstranitelnou, pak má věřitel možnost žádat odstranění vady, nebo přiměřenou slevu z ceny. Vadu lze odstranit opravou, jde-li o vadu kvalitativní, popřípadě doplněním, jedná-li se o vadu v kvantitě.

V případě neodstranitelných vad má věřitel právo odstoupit od smlouvy, nejde-li věc užívat, nebo žádat přiměřenou slevu z ceny. Sleva musí odpovídat rozdílu hodnoty, kterou má předmět plnění s vadou, a hodnoty, kterou by měl předmět bezvadný. Věřitel má dále právo

³² Jedná se o případy drobných vad díla (§ 2605 NOZ) a převzetí stavby (§ 2628 NOZ).

žádat náhradu účelně vynaložených nákladů dle § 1924 NOZ, musí tak učinit do jednoho měsíce po uplynutí reklamační lhůty.

Právo z vadného plnění nevyklučuje právo na náhradu škody,³³ avšak čeho se lze domáhat přes práva z vad, nelze se domáhat přes náhradu škody (§ 1925 NOZ).

³³ Srov. rozsudek NS ze dne 30. března 2011, sp. zn. 23 Cdo 4379/2008.

3. Subjekty náhrady škody

Nejčastějším a typickým důvodem vzniku závazků (obligací) je smlouva. Na základě smlouvy vzniká mezi smluvními stranami právní pouto (*iuris vinculum*), jehož obsahem jsou vzájemná práva a povinnosti. Smluvními stranami jsou věřitel v postavení oprávněného a dlužník v postavení povinného subjektu.

Smlouva vyvolává účinky pouze mezi stranami (*inter partes*), není-li v zákoně stanoveno jinak. V soukromém právu platí zásada, že třetí osoby nemají dovozovat z obligací jiných osob pro sebe povinnosti ani práva. Lze však souhlasit s tím, že existují výjimky, v nichž je ospravedlnitelné, aby i třetí osoby měly právo na náhradu škody, která byla vyvolána porušením povinnosti ze závazku mezi jinými subjekty.³⁴ Ustanovení § 2913 odst. 1 je takovou výjimkou.

Každá smlouva v sobě obsahuje ochranný účel. Zpravidla se bude ochranný účel vztahovat pouze na smluvní strany. Avšak v určitých případech lze ochranný účel spatřovat i ve vztahu k třetím osobám. Zda se bude jednat o tuto situaci, zjistíme na základě sjednaných povinností, kdy posléze výkladem určíme zájem stran. Pakliže bylo zájmem stran chránit poškozeného před určitými riziky, je dán ochranný účel i vůči němu, jakožto třetí osobě.³⁵ Může se tak stát, že v některých případech bude poškozeným třetí osoba, která pak může uplatňovat nárok na náhradu škody.

Smlouva s ochrannými účinky vůči třetí osobě (§ 2913 odst. 1 NOZ) pomáhá překonat přísnost smluvního práva a ve výjimečných případech poskytuje třetí osobě samostatné právo na náhradu škody způsobené porušením smluvní povinnosti.³⁶ Tím se třetí osobě poskytne dostatečná ochrana, kterou jí deliktní právo neposkytuje. Toto právo může existovat vedle téhož práva věřitele. Třetí osoba sice nemůže požadovat splnění povinnosti, ale při jejím porušení může žádat náhradu škody.

Výslovné zakotvení možnosti třetí osoby k náhradě škody vyplývající z porušení smluvní povinnosti je v českém právu novinkou. Ačkoli i dříve se české soudy touto otázkou zabývaly,³⁷

³⁴ MELZER: *Corpus delicti...*, s. 25.

³⁵ KRAMER, E. *Juristische Methodenlehre*. 2 vyd. Bern: Stämpfli, 2005, s. 150.

³⁶ Teorii smlouvy s ochrannými účinky ve prospěch třetí osoby (Vertrag mit Schutzwirkung zugunsten Dritter) užívá jak rakouská, tak německá judikatura.

³⁷ Např. rozsudek NS ze dne 29. července 2008, sp. zn. 25 Cdo 1417/2006; rozsudek NS ze dne 25. března 2002, sp. zn. 29 Odo 379/2001; blíže viz SALAČ, J. K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 18, s. 680 - 696.

nedocházely vždy k jednotným závěrům. Proto je více než vhodné neignorovat bohatou německou a rakouskou judikaturu, která se touto otázkou zabývá již desítky let.

Hlediska, která pomáhají určit zájem třetí osoby na splnění smluvní povinnosti, jsou dle Bezoušky zejména (1) blízkost třetího subjektu ke splnění povinnosti (2) blízkost třetího subjektu k osobě věřitele (3) zjevnost, rozpoznatelnost předchozích předpokladů pro dlužníka (4) potřeba ochrany zájmů třetí osoby.

Obdobné podmínky pro právo třetí osoby na smluvní náhradu škody vymezuje Flídr.³⁸ Musí zde být (1) zjevný zájem třetí osoby na splnění smluvní povinnosti, dále je potřeba (2) blízkého vztahu třetí osoby k smluvnímu plnění a zároveň (3) musí být ochrana třetí osoby nezbytná.

Ze zákona výslovně vyplývá předpoklad (1) **zájmu** třetí osoby na splnění ujednané povinnosti a (2) potřeba **zjevnosti** zájmu pro potenciálního škůdce.³⁹ Tyto podmínky musí být splněny kumulativně.

První podmínkou pro zahrnutí třetí osoby do ochranné oblasti smlouvy je, že smluvní povinnost má sloužit zájmu třetí osoby. Takový zájem třetí osoby na řádném splnění smluvní povinnosti můžeme odvodit např. ze zájmu věřitele na ochraně třetí osoby nebo ze specifické povahy smluvního závazku vzniklého mezi dlužníkem a věřitelem.⁴⁰

Věřitel může přímo ve smlouvě upravit právo třetí osoby na případnou náhradu škody. V takovém případě je nasnadě spíše než aplikace smlouvy s ochrannými účinky analogická aplikace smlouvy ve prospěch třetí osoby dle § 1767 NOZ. Z toho vyplývá, že výslovný zájem věřitele na ochraně třetí osoby se nevyžaduje. Nevyslovený a zároveň zjevný zájem věřitele na ochraně třetí osoby lze demonstrovat na případu řešeném před OGH.⁴¹

Otec a dcera žili v bytě najatém od pronajímatele (dlužníka), který je mj. povinen k úklidu schodiště. Nájemcem (věřitelem) je pouze otec. Dcera (třetí osoba) se domáhá náhrady nemajetkové újmy způsobené pádem na vytřeném mokřém schodišti. Otec má zcela nepochybně

³⁸ FLÍDR: *Odpovědnost za porušení smlouvy vůči neúčastníkovi smlouvy* [online]. Cuni.cz, 25. dubna 2014 [cit. 13. března 2015]. Dostupné na <<http://www.prf.cuni.cz/jan-flidr-1404048440.html>>.

³⁹ Důvodová zpráva pak nad rámec zákona zmiňuje třetí předpoklad a to potřebu **blízkého vztahu** mezi subjekty: s. 1030 : „... z nichž musel škůdce při náležité péči předpokládat zájem druhé strany na ochraně třetího nebo **blízký vztah** a zájem třetího k plnění smlouvené povinnosti.“

⁴⁰ FLÍDR, J. *Právo třetí osoby na náhradu škody způsobené porušením smluvní povinnosti v novém občanském zákoníku* [online]. Cuni.cz, 15. června 2013 [cit. 11. března 2015]. Dostupné na <<http://svoc.prf.cuni.cz/sources/6/15/204.pdf>>.

⁴¹ Rozhodnutí OGH sp. zn. 6 Ob 146/04w ze dne 26. srpna 2004.

zájem na ochraně své dcery, proto lze zahrnout dceru do ochranné oblasti nájemní smlouvy. Dcera se tak může domáhat náhrady újmy po pronajímateli.

Zájem věřitele na ochraně třetí osoby musí být do jisté míry kvalifikovaný, jak dokládá rozhodnutí BGH,⁴² v němž stavitel (dlužník) uzavřel s městem (věřitelem) smlouvu, jejímž předmětem bylo čištění odpadních vod. Při této činnosti stavitel porušil elektronický kabel, v důsledku čehož došlo k odstávce elektřiny a nucenému zastavení výroby podnikatele (třetí osoby). Ten se domáhal nahrazení mzdy, kterou musel během odstávky marně vyplatit zaměstnancům. Soud jeho žalobní nárok zamítl a uzavřel, že byt' má město zájem na nepoškození elektronických kabelů a nenarušení podnikatelské činnosti ve městě se nacházejících subjektů, je tento zájem pouze všeobecný a nijak zvlášť se nepojí s osobou podnikatele.

V případě shodných zájmů třetí osoby a věřitele, musí na straně věřitele existovat jeho vlastní oprávněný zájem na zahrnutí třetí osoby pod ochranný účel smlouvy. Tak je tomu především tehdy, má-li věřitel vůči třetí osobě sám určité právní povinnosti.⁴³ Typicky se bude jednat o rodinné vztahy, vztahy osob blízkých, pracovněprávní vztahy, vztahy mezi společnostmi a spřízněnými osobami (členy statutárního orgánu, společníky, zaměstnanci) ad.⁴⁴ Věřitel uzavírá smlouvu nejen ve vlastním zájmu, ale i v zájmu těchto třetích osob.

Německá judikatura⁴⁵ dovodila použitelnost ochranného účelu smlouvy vůči třetímu i v případě protichůdných zájmů třetí osoby a věřitele. Jednalo se o případ vypracování vadného znaleckého posudku (objednaného věřitelem) na základě něhož došlo ke vzniku škody třetí osoby. Skutkově podobný případ řešil i Nejvyšší soud,⁴⁶ který dospěl ke shodnému řešení.⁴⁷

Domáhat se práva na náhradu škody vyplývající z porušení smluvní povinnosti nemůže osoba, která není s věřitelem v žádném vztahu. Pokud by věřitel prodal odborníkem oceněnou věc třetí osobě a třetí osoba ji prodala další osobě, nesvědčí této osobě žádná práva z primární smlouvy.⁴⁸

O zájmu třetí osoby svědčí i její blízký vztah k předmětu plnění. Smlouva chrání třetí osobu pouze tehdy, je-li v obdobné míře jako věřitel vystavena nebezpečí porušení smlouvy. Při

⁴² Rozhodnutí BGH sp. zn. VI ZR 136/76, ze dne 12. července 1977.

⁴³ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1669.

⁴⁴ Srov. rozsudek NS ze dne 1. srpna 2002, sp. zn. 21 Cdo 2192/2001.

⁴⁵ Např. rozhodnutí BGH sp. zn. III ZR 50/94, ze dne 10. listopadu 1994.

⁴⁶ Srov. rozsudek NS ze dne 29. července 2008, sp. zn. 25 Cdo 1417/2006.

⁴⁷ Blíže viz VLASÁK, M. Odpovědnost za porušení smluvní povinnosti s dopadem na třetí osoby. *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 12, s. 521 - 523.

⁴⁸ FLÍDR: *Odpovědnost...*[online].

neexistenci vztahu třetí osoby k předmětu plnění, nebo v případě, že je tento vztah pouze nahodilý, nelze uplatnit institut ochranné smlouvy vůči třetímu.

Jako příklad může posloužit modifikace výše uvedeného případu, v němž dcera bydlící s otcem v najatém bytě utrpí újmu na zdraví. Pokud by dcera přišla za otcem pouze na návštěvu, bylo by nebezpečí, kterému by byla vystavena, pouze nahodilé a nepožívala by ochrany prostřednictvím nájemní smlouvy.⁴⁹

OGH⁵⁰ k této problematice uvádí, že do okruhu chráněných osob patří osoby žijící spolu s nájemcem v domácnosti. K okruhu nájemní smlouvou chráněných osob se však nepočítají osoby, které se zdržují v najatých prostorech pouze krátkodobě jako například doručovatelé, řemeslníci nebo návštěvníci.

Shodně OGH judikoval, že ochranné účinky smlouvy uzavřené mezi pacientem a zdravotnickým zařízením nesvědčí návštěvníku pacienta zde umístěného.⁵¹ Výjimkou z tohoto pravidla jsou případy, v nichž návštěvník provádí v nemocnici nezbytná zdravotnická opatření, která by jinak musel provést zdravotnický personál.⁵² Příkladem lze uvést různá terapeutická nebo rehabilitační cvičení.

Druhou podmínkou pro zahrnutí třetí osoby do ochranné oblasti smlouvy je zjevnost zájmu třetí osoby na splnění smluvní povinnosti. Tato podmínka musí být splněna již v okamžiku uzavření smlouvy, aby si mohl být potenciální škůdce vědom tohoto rizika a provést nezbytná zajištění (požadovat ekvivalentní protiplnění, pojistit se).⁵³ Požadavek zjevnosti vystupuje do popředí zejména v případě protichůdných zájmů věřitele a dlužníka.

Dle mého je třetím, doplňujícím kritériem pro nárok třetí osoby na náhradu škody nezbytnost její ochrany.⁵⁴ Tato podmínka není splněna, pokud má třetí osoba samostatné právo na náhradu škody vůči dlužníkovi. Institut ochranné smlouvy má třetí osobě poskytovat ochranu v případě, že by se jinak svého práva nedomohla. Bylo by tak zbytečným zvýhodněním přiznat jí toto privilegium i tehdy, má-li své vlastní prostředky ochrany, nebo pokud se tohoto svého práva dokonce vzdala (s limity § 2898 NOZ).

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Rozhodnutí OGH sp. zn. 2 Ob 335/97x ze dne 20. listopadu 1997.

⁵¹ Rozhodnutí OGH sp. zn. 1 Ob 661/85 ze dne 13. listopadu 1985.

⁵² Rozhodnutí OGH sp. zn. 10 Ob 2048/96s ze dne 23. dubna 1996.

⁵³ FLÍDR: *Právo třetí osoby...* [online].

⁵⁴ Shodně podmínka č. 4 u Bezoušky a podmínky č. 3 u Frídla.

Inspiračním zdrojem pro určení těchto situací nám může být zahraniční judikatura. BGH⁵⁵ nepřiznává podnájemci právo využít institut ochranné smlouvy a domáhat se po pronajímateli náhrady škody v případě, že mu k tomu svědčí shodné smluvní právo.

Co se týče rozsahu náhrady škody, je třeba vycházet ze zásady, že třetí osobě svědčí právě tolik práv jako věřiteli samotnému. Pokud smluvní strany neujednaly jinak, nelze mít za to, že by věřitel zamýšlel chránit zájmy třetího v jiném rozsahu než zájmy vlastní. Stejně tak po dlužníku nelze požadovat, aby byl povinen k náhradě škody pro porušení smluvní povinnosti třetí osobě v jiném rozsahu než věřiteli. Pokud tedy smluvní strany ujednají omezení práva na náhradu škody, lze je úspěšně namítat i vůči třetí osobě, byť jí takové ujednání nebylo známo.⁵⁶

Byla-li pro případy porušení smluvní povinnosti sjednána pokuta (sloužící jako paušalizovaná náhrada škody), vznikne na ni právo ve smlouvou předvídaných případech zásadně i třetí osobě. Výjimku si lze po zvážení okolností případu představit zejména tehdy, plní-li smluvní pokuta výhradně sankční funkci.⁵⁷ Je třeba si uvědomit, že i zde se jedná o dispozitivní pravidlo, takže ochranu třetí osoby a její právo na náhradu škody lze smluvně vyloučit.

Lze shrnout, že smlouvou, která může mít ochranné účinky vůči třetí osobě je smlouva nájemní (ve vztahu ke členům nájemcovy domácnosti), smlouva o vypracování znaleckého posudku (ve vztahu k poskytovateli úvěru, který bere nemovitost do zástavy), smlouva o péči o zdraví (ve vztahu k nezletilým dětem pacienta), smlouva o nápomoci (ve vztahu k pacientovi umístěném ve zdravotnickém zařízení) ad.

Naopak ochranné účinky smlouvy budou zpravidla vyloučeny u třetí osoby, jež své právo na náhradu škody vyloučila, u návštěv pacienta umístěného ve zdravotnickém zařízení, u nájemní smlouvy (ve vztahu k osobám nepatřícím do nájemcovy domácnosti) apod.

Dalším případem, v němž může třetí osoba žádat náhradu škody, je případ tzv. likvidace třetích škod (Drittschadensliquidation).⁵⁸ Osoba, u níž jsou splněny předpoklady uplatnění práva na náhradu škody pro porušení smluvní povinnosti s výjimkou samotné existence škody, požaduje nahrazení cizích škod.⁵⁹ Institut likvidace třetích škod není v českém právním prostředí

⁵⁵ Rozhodnutí BGH, sp. zn. VIII ZR 47/77 ze dne 15. února 1978.

⁵⁶ FLÍDR: *Odpovědnost...* [online].

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Srov. MEDICUS, D. *Schuldrecht, Besonderer Teil*, 5. vyd. München: C. H. Beck, 1992, s. 379.

⁵⁹ MEDICUS, D., PETERSEN J., *Bürgerliches Recht – Eine nach Anspruchsgrundlagen geordnete Darstellung zur Examensvorbereitung*, 23. vyd. München: Vahlen, 2011, s. 423.

novinkou. Můžeme jej pozorovat např. v rámci kupní smlouvy,⁶⁰ kdy si kupující (podnikatel) objedná zboží u prodávajícího a zaplatí kupní cenu. Přepravu zboží zajišťuje prodávající, uzavírá smlouvu s dopravcem. Zboží se během přepravy (zaviněním dopravce) zničí. Na kupujícího již však přešlo nebezpečí škody na věci (§ 2123 NOZ), kupní cenu musí zaplatit (§ 2125 odst. 1 NOZ).

V této situaci by měl prodávající vůči dopravci nárok na náhradu škody, ale nevznikla mu žádná škoda. Oproti tomu kupujícímu škoda vznikla, ale nemá nárok vůči dopravci, protože s ním neměl uzavřenu smlouvu. Proto se v § 2090 odst. 1 NOZ stanoví, že prodávající umožní kupujícímu uplatnit práva z přepravní smlouvy vůči dopravci.

Základním rozdílem mezi institutem smlouvy s ochrannými účinky vůči třetím osobám je, že likvidace třetích škod nemá za následek nárůst práv, která mohou být vůči dlužníku uplatněna, ale pouze jejich uplatnění pro jiného. Pro dlužníka se nemění rizika se závazkem spojená. Proto není třeba trvat na podmínkách, které zákonodárce požaduje pro aplikaci smlouvy s ochrannými účinky vůči třetím osobám.⁶¹

Účelem likvidace třetích škod je odstranit nespravedlnost, která by spočívala v osvobození škůdce od povinnosti k náhradě škody, kterou by nemusel hradit kvůli nahodilému přesunu rizika z věřitele na třetí osobu. Třetí osoba může uplatnit svá práva teprve tehdy, když mu to věřitel umožní (postoupením, zmocněním ad.).⁶²

⁶⁰ Blíže viz FLÍDR: *Právo třetí osoby...* [online]. Shodně též u komisionářské smlouvy ohledně vzniku práva na náhradu škody komitenta vůči 3. osobě, s níž nemá (na rozdíl od komisionáře) uzavřenu smlouvu.

⁶¹ FLÍDR: *Právo třetí osoby...* [online].

⁶² Tamtéž.

4. Škoda

4.1 Pojem škoda a rozsah její náhrady

Občanský zákoník definuje škodu jako újmu na jmění (§ 2894 odst. 1 NOZ). Jmění osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů (§ 495 věta 2. NOZ). Škodu tak NOZ pojímá jako újmu na aktivech i pasivech osoby.⁶³ Proto je nyní možné považovat za újmu nejen snížení aktiv, ale i zvýšení pasiv.⁶⁴ Za škodu je možné považovat už samotnou existenci pohledávky věřitele za dlužníkem, není třeba čekat až na reálné zmenšení majetku poškozeného. Na definici škody jako újmy, kterou lze objektivně vyjádřit obecným ekvivalentem, tj. penězi,⁶⁵ se nic nemění.

Hradí se skutečná škoda (*damnum emergens*) a ušlý zisk (*lucrum cessans*). Skutečnou škodu lze definovat jako sumu, o kterou se hodnota majetku snížila, ušlý zisk jako sumu, o kterou se hodnota majetku nezvýšila, ačkoli měla, anebo slovy zákona (§ 2952 NOZ) jako to, co poškozenému ušlo. Obě formy škody jsou rovnocenné, na sobě nezávislé, existence jedné z nich není podmíněna druhou. Může existovat škoda pouze ve formě skutečné škody, stejně jako může existovat pouze ve formě ušlého zisku.⁶⁶

Skutečná škoda spočívá ve zmenšení, snížení či jiném znehodnocení již existujícího majetku poškozeného, jakož i ve vynaložení nákladů na odstranění tohoto znehodnocení.⁶⁷ Škoda jako taková v sobě nezahrnuje nemajetkovou újmu. Nemajetková újma se hradí pouze v případě, že tak bylo ve smlouvě stanoveno, nebo připouští-li to zákon.

Skutečná škoda se může projevat ve čtyřech základních formách.⁶⁸ První z nich spočívá ve zničení, ztrátě, poškození nebo znehodnocení věci. Druhá v nákladech vynaložených poškozenou stranou v důsledku škodné události. Třetí forma spočívá v marně vynaložených nákladech uhrazených poškozeným již dříve v zájmu výkonu svých majetkových práv, jestliže

⁶³ Byť se používají výrazy majetková a nemajetková újma, což by mohlo vést k výkladu, že se jedná o újmu na majetku (aktivech osoby). Nově je možné uvažovat i o újmě na pasivech, a to v případě jejich zvýšení (srov. § 2952 věta druhá NOZ).

⁶⁴ Dosavadní judikatura nepovažovala zvýšení pasiv jako předpoklad k náhradě škody. Srov. rozsudek NS ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 986/2001; 25 Cdo 987/2001.

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2002, sp. zn. Pl. ÚS 18/01, srov. NS sp. zn. 21 Cdo 1214/98.

⁶⁶ Shodně rozsudek NS ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 25 Cdo 1233/2006.

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2002, sp. zn. Pl. ÚS 18/01, srov. též rozsudek NS ČSFR č. 55/1971 nalezeno v Souhrnném rejstříku ke sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 1964 – 1985. Praha, 1991, s. 144.

⁶⁸ Srov. BEJČEK, J. Rozsah a způsob náhrady škody. *Právní rádce*, 1995, roč. 3, č. 3, s. 16.

v důsledku jednání škůdce poškozená strana ztratí možnost využívat tato práva.⁶⁹ O čtvrtou formu se jedná při ztrátě majetkových práv, nebo ztrátě možnosti vymáhat svou pohledávku.⁷⁰

Druhou možnou složkou škody je ušlý zisk. Dle judikatury⁷¹ rozumíme ušlým ziskem újmu spočívající v tom, že u poškozeného nedojde v důsledku škodné události k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí.

Určit přesnou výši ušlého zisku bývá problematické.⁷² Prokázání konkrétní částky, které nebylo dosaženo, včetně míry pravděpodobnosti jejího dosažení bývá zpravidla velmi obtížné. V tomto ohledu judikatura⁷³ uvádí, že stanovení výše ušlého zisku není libovolné a musí být provedeno tak, aby byla zjištěna pravděpodobná výše blížící se podle běžného uvažování jistotě. Musí být naplněn předpoklad, že škodná událost zasáhla do průběhu děje, který by jinak nepochybně vedl k určitému zisku.⁷⁴

Ušlý zisk musí být vždy specifikován konkrétně a jeho dosažení musí být prakticky nepochybné. V tomto ohledu se vyjadřuje i judikatura,⁷⁵ když stanoví, že nepostačuje pouhá pravděpodobnost zvýšení majetkového stavu v budoucnu, neboť musí být najisto postaveno, že nebyl protiprávního jednání škůdce, majetkový stav poškozeného by se zvýšil.

Nejvyšší soud⁷⁶ subsumuje pod ušlý zisk i tzv. čistou majetkovou škodu.⁷⁷ Čistá majetková škoda je důležitá pouze z pohledu porušení absolutního práva. V případě porušení smlouvy se nerozlišuje, zda se jedná o čistou majetkovou škodu, neboť se hradí škoda krytá smlouvou, která v sobě může zahrnovat i čistou majetkovou škodu.

Z pohledu absolutního práva je čistou majetkovou škodou škoda, která vznikla přímo na majetku a nikoli v důsledku porušení absolutního práva. Slovo „čistá“ tu hraje ústřední roli, neboť vyplývá-li škoda i z drobného porušení osobnosti nebo vlastnictví poškozeného, pak se nazývá konsekvenci škoda a není pochyb, že ji lze nahradit.⁷⁸

⁶⁹ Srov. BEJČEK, J. Odpovědnost za škodu v obchodních vztazích. *Právní praxe*, 1993, roč. 41, č. 9, s. 520.

⁷⁰ ŠILHÁN: *Nábrada škody...*, s. 19.

⁷¹ Rozsudek NS ze dne 17. srpna 2000, sp. zn. 25 Cdo 2387/98.

⁷² Srov. rozsudek NS ze dne 22. října 2008, sp. zn. 32 Cdo 1733/2008.

⁷³ Rozsudek NS ze dne 31. ledna 1996, sp. zn. II Odo 15/96.

⁷⁴ Srov. rozsudek NS ze dne 27. dubna 2011, sp. zn. 25 Cdo 2126/2010.

⁷⁵ Rozsudek NS ze dne 28. ledna 2009, sp. zn. 25 Cdo 3586/2006.

⁷⁶ Rozsudek NS ze dne 24. května 2001, sp. zn. 25 Cdo 1946/2000.

⁷⁷ Nazývána též jako prostá majetková škoda, ekonomická škoda, pure economic lose, Vermögensschaden ad.

⁷⁸ BUSANNI, M. a kol. *Pure Economic Loss in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s. 5.

Modelovým příkladem vzniku prosté ekonomické škody je zablokovaný výjezd z garáže (jiným autem, nebo jinou dočasnou překážkou), pročež vlastník auta nemůže vyjet z garáže (nemůže použít své auto) a vinou toho zmešká důležitou schůzku a neuzavře důležitou obchodní transakci. V tomto případě nedovodíme povinnost k náhradě újmy, neboť chybí důležitý předpoklad: porušení absolutního práva.⁷⁹ Povinnost k náhradě čisté majetkové újmy dovodit lze.

V českém právním prostředí se na rozdíl od zahraničí (BGB, ABGB) jedná o méně známý institut. To neznámá, že v praxi k řešení těchto ztrát nedochází. Například Tichý⁸⁰ uvádí, že otázka prosté ekonomické škody je v českém právu řešena skrytě v rámci výkladu pojmu skutečná škoda a ušlý zisk. České soudy⁸¹ shodně dospěly k závěru, že lze nahradit i čistou majetkovou škodu (v rámci ušlého zisku).

Ve skutečnosti se jakákoli škoda hradit nemůže. Nelze absolutizovat princip *neminem laedere* (§ 6 NOZ).⁸² Melzer⁸³ uvádí tři případy, kdy má být čistá majetková škoda hrazena. Prvním případem je způsobení škody v rozporu s dobrými mravy (§ 2909 NOZ), druhým je porušení ochranné normy (§ 2910 věta druhá NOZ), třetím porušení ochranného účelu smlouvy (§ 2913 odst. 1 NOZ).

4.2 Výše náhrady škody

Nový občanský zákoník neobsahuje pravidla pro určení výše náhrady škody. Pouze stanoví, že škůdce je povinen nahradit škodu vzniklou z porušení smluvní povinnosti (§ 2913 odst. 1 NOZ), a že nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud (§ 2955 NOZ). Při určování výše náhrady škody připadají v úvahu dva protichůdné, navzájem se vylučující způsoby, označované jako pozitivní a negativní interese.

Pojem interese (*id quod interest*) stanovuje rozdíl mezi přítomným a hypotetickým objemem jmění poškozeného, pokud by ke škodě nedošlo. Pomocí interese určují výši náhrady škody v řadě jiných jurisdikcí např. v Německu, Rakousku, Švýcarsku. Ustanovení § 249 BGB výslovně rozlišuje *Erfüllungsinteresse* (*positives Interesse*, pozitivní interese) a *Vertrauensinteresse* (*negatives*

⁷⁹ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1545.

⁸⁰ TICHÝ, L. Pure Economic Loss Compensation from the Czech Perspective. In Bussani, M. (ed) *European Tort Law. Eastern and Western Perspectives*. Berne: Stämpfli Publishers, 2007, s. 313.

⁸¹ Rozsudek NS ze dne 11. října. 2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004.

⁸² PETROV, J. Protiprávnost a obecná prevenční povinnost. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 20. s. 745.

⁸³ MELZER: *Corpus delicti...*, s. 24.

Interesse, negativní interesi). Dle Windscheida⁸⁴ je interese povinnost k vyrovnání újmy, která nastala v majetkové sféře osoby v důsledku pozitivní nebo negativní skutečnosti. Této osobě má být plněno, kolik je třeba, aby byla postavena do situace, v jaké by byla, kdyby se stalo, co se nestalo (pozitivní interese), nebo kdyby se nestalo, co se stalo (negativní interese).

O pozitivní interesi se jedná tehdy, když má strana zájem na zachování smlouvy (na poskytnutí plnění). Stav při porušení smlouvy se srovnává se stavem, který by tu byl, pokud by byla smlouva řádně splněna. Příkladem pozitivní interese je ztráta zisku, který by kupující získal v případě výhodné koupě.⁸⁵

Krčmář⁸⁶ k pozitivní interesi uvádí, že kdo znal, nebo musel znáti nemožnost při uzavření smlouvy, je povinen druhé straně nahraditi škodu, kterou utrpěla důvěřující platnosti smlouvy, ledaže by i tato druhá strana nemožnost znala, nebo znát musela.

Oproti tomu Hrádek⁸⁷ označuje pozitivní interesi jako pozitivní škodu. Blíže uvádí, že v případě pozitivní škody musí existovat smlouva, neboť tato náhrada škody odpovídá svým rozsahem uvedení do původního stavu, v jakém by poškozený byl, pokud by byla řádně a včas splněna.

O negativní interesi se jedná tehdy, když strana nemá zájem na uzavření smlouvy, v tom smyslu, že by jí zůstalo to, co by měla, kdyby nečinila kroky k uzavření smlouvy.⁸⁸ Stav při porušení smlouvy se srovnává se stavem, který by tu byl, pokud by smluvní strany vůbec nevstoupily do jednání a smlouvu neuzavřely. Příkladem negativní interese jsou náklady, které strana vynaložila, ačkoli k plnění nedošlo.

Krčmář⁸⁹ vymezuje negativní interesi jako to, co by byl měl věřitel, kdyby se smlouva nebyla stala skutkem, čili jinak škodou vzešlou uzavřením smlouvy. Škoda, která vzešla z nesplnění smlouvy, bude zpravidla vyšší než negativní interese.

Shodně pojímá negativní interesi Hrádek ve svém výkladu o předšmluvní odpovědnosti.⁹⁰ Podle něj má náhrada negativní škody (negativní interese) vést k uvedení do stavu, v jakém by

⁸⁴ WINDSCHEID, B. *Lehrbuch des Pandektenrechts*. 2. svazek. 3. vyd. Düsseldorf: Julius Buddens, 1870, s. 27.

⁸⁵ MELZER, F. In MELZER, F., TÉGL, P. a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419 – 654. Praha: Leges, 2014, s. 714.

⁸⁶ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské III. Právo obligační*. Reprint. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 22.

⁸⁷ HRÁDEK, J. *Předšmluvní odpovědnost: Culpa in contrahendo*. Praha: Auditorium, 2009, s. 38.

⁸⁸ WINDSCHEID: *Lehrbuch...*, s. 27.

⁸⁹ KRČMÁŘ: *Právo občanské III.*, s. 23.

⁹⁰ HRÁDEK: *Předšmluvní odpovědnost...*, s. 38.

smluvní strana byla, kdyby nevstoupila do vyjednávání s druhou stranou. Nová právní úprava s odlišením pozitivní a negativní interese výslovně počítá (§ 1729 odst. 2 NOZ). Poškozený může požadovat, aby byl postaven do takového stavu, v jakém by se nacházela, pokud by vůbec vstoupil do negociace (negativní interese). Je však oprávněn požadovat náhradu škody pouze ve výši pozitivní interese.

Stávající judikatura⁹¹ vychází z náhrady pozitivní interese. Její výše se odvíjí od užitku, který by věřitel měl, pokud by byla smlouva řádně splněna. Chrání se zájem věřitele na korektním splnění smluvní povinnosti.⁹² Lze předpokládat, že, že pro určení výše náhrady škody bude i nadále rozhodující hledisko pozitivní interese.

4.3 Způsob náhrady škody

Dosavadní pravidlo, které staví relutární restituci před restituci naturální, se obrací. Dosud se škoda hradila primárně v penězích.⁹³ Jen pokud o to poškozený výslovně požádal, přicházela v úvahu naturální restituce, a to pouze v případě, že ji soud uznal za možnou (objektivní neexistence překážky) a účelnou (hledisko hospodárnosti).⁹⁴ Oproti tomu NOZ vychází z pojetí, že se primárně škoda nahrazuje uvedením do původního stavu. Pouze v případě, není-li to dobře možné, popřípadě pokud o to poškozený požádá, hradí se škoda v penězích.

Naturální restitucí se rozumí jakákoli jiná, než peněžitá forma náhrady škody. Žádá-li poškozený peníze, aby mohl sám provést opravu věci, či ji již provedl a uplatňuje v rámci náhrady škody účet za tuto práci, již nejde o naturální restituci, ale o relutární restituci. Stejně tak nejde o naturální restituci v případě, pořídí-li si poškozený při zničení věci věc novou a uplatňuje v rámci náhrady škody její cenu.⁹⁵

Občanský zákoník upravuje koncept plného odškodnění (obdobně PECL). Výsledkem naturální restituce by proto mělo být navrácení poškozené strany do takové pozice, v jaké by byla, kdyby ke škodnému jednání vůbec nedošlo.⁹⁶ Stoprocentní obnova původního stavu nemusí být

⁹¹ Srov. např. Rozsudek NS ze dne 29. února 2012, sp. zn. 23 Cdo 4110/2009; Rozsudek NS ze dne 24. února 2009, sp. zn. 23 Cdo 5329/2008.

⁹² BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1573.

⁹³ Pro zajímavost, dle Vídeňské úmluvy se připouští pouze peněžitá náhrada. Blíže viz KANDA, A. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. Praha: Linde, 1999, s. 164 – 165.

⁹⁴ ŠTANCL, M. *Náhrada škody v novém občanském zákoníku* [online]. Cuni.cz, 25. února 2014 [cit. 25. března 2015]. Dostupné na <<http://svoc.prf.cuni.cz/sources/6/15/212.pdf>>.

⁹⁵ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2951...*, s. 1682.

⁹⁶ Čl. 9:502 PECL; shodně též rozsudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti (PCIJ) v případě Chorzovská továrna, 47: Hlavní účel reparace je zahlazení všech následků protiprávního jednání a znovuoobnovení situace, která by pravděpodobně existovala, kdyby takový akt nebyl spáchán.

vždy možná. Škůdce se musí snažit původnímu stavu co nejvíce přiblížit a poškozený musí nabízené obdobné plnění přijmout.

V případě, že naturální restitucí nedojde k plnému obnovení původního stavu, lze uvažovat o plnění smíšeném, kdy je škůdce povinen poškozenému stav doplnit peněžitou náhradou. Poškozený nesmí jako náhradu požadovat více, než o co přišel, neboť by se jednalo o nepoctivé jednání, v důsledku čehož by u poškozeného došlo k bezdůvodnému obohacení.

Poškozený dále nemůže požadovat naturální restituci, pokud to není dobře možné, ať už z důvodů ekonomických nebo faktických. Situace zcela nemožné naturální restituce může nastat v případě tzv. totální škody, kdy by náhrada škody významně přesáhla cenu věci před poškozením. Možnost splnit povinnost určitým způsobem lze posoudit podle kritérií, která jsou vypracována pro nemožnost plnění. Skutečnost, že by naturální restituce znamenala pro škůdce zvýšené náklady, neznamená, že uvedení v předešlý stav není dobře možné (musí být dána vyšší intenzita).⁹⁷

Za situace, kdy škodu nelze nahradit uvedením v předešlý stav, nebo o to poškozený požádá, musí být škoda nahrazena peněžitou kompenzací. Základem pro určení výše náhrady škody jsou náklady, které je třeba vynaložit k uvedení věci do původního stavu. Pro poskytnutou peněžitou kompenzaci není stanoven žádný režim. Je tak pouze na poškozeném, zda ji použije na obnovení původního stavu, nebo s ní naloží jakkoli jinak.

Nová právní úprava zohledňuje, zda byla újma způsobena úmyslně, či nikoli. Při neúmyslně způsobené újmě dává zákon (§ 2953 NOZ) soudu možnost výši škody poměrně snížit. Ke snížení výše náhrady škody může dojít pouze z důvodů zvláštního zřetele hodných. Těmi mohou být jak osobní, tak majetkové poměry škůdce nebo poškozeného, popřípadě též způsob spáchání škody. Takto snížit náhrady nelze v případě porušení odborné péče.

4.4 Předvídatelnost vzniku škody

Zpravidla se vychází z toho, že škůdce je povinen nahradit vždy celou škodu, kterou utrpěl poškozený.⁹⁸ Existují mechanismy, které z různých důvodů omezují rozsah náhrady škody,

⁹⁷ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2951...*, s. 1682.

⁹⁸ Pravidlo plné náhrady škody.

v důsledku čehož poškozený nedostane celou náhradu škody, kterou utrpěl.⁹⁹ Jedním z takových mechanismů je pravidlo, že se hradí pouze předvídatelná škoda.

Nový zákoník na rozdíl od obchodního zákoníku (§ 379 ObchZ) výslovně nezmiňuje povinnost hradit pouze předvídatelnou škodu. Absence výslovné úpravy ještě neznamená, že by se toto pravidlo opouštělo. Již z důvodové zprávy¹⁰⁰ je jasné, že i nadále zde bude v rozsahu náhrady škody omezující mechanismus a to právě nutnost předvídatelnosti škody.

Kritérium předvídatelnosti je již delší dobu známo a užíváno. V 18. století R. J. Pothier stanovil pravidlo, že osoba, která je povinna plnit, odpovídá straně, které je povinna plnit, pouze za škodu, kterou mohla předvídat v době uzavření smlouvy.¹⁰¹ Toto pravidlo potvrdil i anglický soud ve svém rozhodnutí *Hadley v. Baxendale* v roce 1894. Od té doby se předvídatelnost vzniku škody stala podstatným kritériem pro určování rozsahu škody při porušení smluvní povinnosti.

Nejvyšší soud¹⁰² definoval nepředvídatelnou škodu jako škodu, jejíž vznik nemohl škůdce předvídat s přihlédnutím ke všem skutečnostem, které znal nebo měl při obvyklé péči znát v době vzniku závazku, a právem se tedy domníval, že z porušení povinnosti, kterého se dopustil, taková škoda vzniknout nemůže.

Při určování rozsahu škody při porušení smluvní povinnosti se užívá tzv. test předvídatelnosti, který zakotvuje dva základní principy. Prvním je, že škoda je nahraditelná, když přirozeně plyne z určitého porušení smlouvy. Druhým pak, že pokud neplyne přirozeně z porušení, žalobce musí prokázat, že škůdce disponoval patřičnými vědomostmi, které by rozumné osobě v době uzavření smlouvy umožnily předvídat, že z porušení smlouvy vzejde neobyčejná ztráta.¹⁰³

Test předvídatelnosti (jako jeden ze způsobů limitace výše odškodnění) je v současnosti obsažen například ve francouzském, španělském či italském občanském zákoníku. V mezinárodních úpravách je zakotven například v DCFR (čl. III.-3:703), CISG (čl. 74),

⁹⁹ CSACH, K. Předvídatelnost vzniku škody a jej význam (nielen) v obchodnom práve, In: BEJČEK, J. (ed.). *Historie obchodněprávních institutů: sborník příspěvků z konference pořádané Katedrou obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 10. června 2009 v Brně*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 119 – 136.

¹⁰⁰ ... rozsah náhrady škody podmiňuje její předvídatelnost. Ustanovení § 2913 o předvídatelném rozsahu škody mlčí vzhledem k výsledku diskusí v komisích Ministerstva spravedlnosti i v ústavněprávním výboru Poslanecké sněmovny, kde převládlo stanovisko, že v daném případě postačuje teorie adekvátní příčinné souvislosti.

¹⁰¹ GORDELY, J. *Foundations of Private Law. Property, Tort, Contract, Unjust Enrichment*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 398.

¹⁰² Rozsudek NS ze dne 2. února 2000, sp. zn. 29 Cdo 2001/99.

¹⁰³ ŘEHOŘOVÁ, L. *Předvídatelnost jako prostředek limitace náhrady škody v mezinárodním obchodě* [online]. cuni.cz, 25. února 2014 [cit. 25. března 2015]. Dostupné na < <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/7/3/349.pdf>>.

UNIDROIT (čl. 7.4.4) nebo PECL (čl. 9.503).¹⁰⁴ V českém právu byl dosud zakotven v obchodním zákoníku (§ 379 ObchZ).

I bez explicitní úpravy je třeba i nadále na testu předvídatelnosti trvat. Jeho užití ospravedlňuje nejen teorie ochranného účelu smlouvy, ale také morální pravidla. Žádat po škůdci, aby nahradil poškozenému škodu, kterou nemohl předvídat ani při vynaložení náležité péče, by bylo nepřiměřeně přísné a morálně nesprávné. Bejček¹⁰⁵ tvrdí, že lze vyžadovat profesionální opatrnost, nikoli však přehnanou úzkostlivost.

Účelem smlouvy je chránit legitimní očekávání smluvních stran a spravedlivě mezi ně rozložit riziko. Pravidlo o omezení povinnosti hradit jen předvídatelnou újmu je tak přímým důsledkem koncepce smlouvy, která vyvolává stranami chtěné účinky.¹⁰⁶ Jestliže strany při vzniku smlouvy neznají možná rizika, nelze po nich spravedlivě požadovat hrazení škody z důvodů, které nemohly předvídat. Smluvní strana, která by měla nahradit nepředvídatelné škody, by do smluvního vztahu nejspíš vůbec nevstoupila, anebo by upravila smluvní podmínky ve svůj prospěch. Požadavek předvídatelnosti je rozhodující k okamžiku vzniku povinnosti, která byla porušena.¹⁰⁷

Pokud strana smlouvy již při kontraktaci předvídá určitá rizika, může podniknout preventivní opatření, aby předešla možným škodlivým následkům. Důležitá je zde informační povinnost. Pakliže strany již při kontraktaci vědí, že existují rizika, jež druhá strana není s to rozumně předpokládat, má na ně druhou stranu upozornit. Každá informace, kterou strana disponuje, tak vytváří předpoklad pro presumpci, že strana mohla předvídat, co je s touto informací v přímé souvislosti.¹⁰⁸

Zákoník vychází z pojetí osoby nadané rozumem průměrného člověka, s běžnou mírou pečlivosti a opatrnosti, kterou od ní mohou druzí očekávat (§ 4 odst. 1 NOZ). Zároveň je v souvislosti s tímto pravidlem namísto v případě předvídatelnosti vzniku škody mluvit o objektivní možnosti předvídatelnosti (objektivizace subjektivního stavu). Zůstává otázkou, co všechno je pro druhou stranu ještě předvídatelné.

¹⁰⁴ Blíže viz XYNOPOULOU, A. *Die Vorausehbarkeit als Voraussetzung des Schadensersatzes in der Vertragshaftung*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2013, s. 222.

¹⁰⁵ BEJČEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 110.

¹⁰⁶ CSACH: *Předvídatelnost' vzniku...*, s. 119 – 136.

¹⁰⁷ Rozsudek NS ze dne 30. září. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3202/2013.

¹⁰⁸ ŘEHOŘOVÁ: *Předvídatelnost jako...*[online].

5. Příčinná souvislost

5.1 Obecně k příčinné souvislosti

Příčinná souvislost (*nexus causalis*, kauzalita, kauzální nexus) vyjadřuje vztah mezi příčinou (*cause*) a následkem (*effect*). Příčinu lze nejobecněji označit jako skutečnost (jev), která způsobí nějaký následek, nebo také jako to, co má za následek vznik něčeho jiného. Následkem je pak skutečnost, jež je vyvolaná skutečností jinou, s níž je v příčinné souvislosti.¹⁰⁹ V případě porušení smluvní povinnosti je touto skutečností škoda.

Kauzalita je nezbytným předpokladem vzniku povinnosti nahradit škodu. Nezáleží, zda škoda vzniká na základě porušení zákona, dobrých mravů nebo smlouvy. Požadavek zavinění (jakožto subjektivního prvku) je rovněž irelevantní. Občanskoprávní teorie i soudní praxe vychází ze závěru, že zjišťování zavinění tam, kde je zákonem vyžadováno, musí být předmětem zkoumání až poté, byla-li zjištěna existence příčinné souvislosti. K povinnosti nahradit škodu je vždy nutný vztah mezi právní skutečností a škodou.¹¹⁰ Otázka příčinné souvislosti mezi jednáním nebo opomenutím škůdce a vznikem škody je otázkou skutkovou, nikoli právní.¹¹¹ Jedná se o objektivní předpoklad vzniku povinnosti nahradit škodu.

Vymezení příčinné souvislosti je dlouhodobě jednou z nejtěžších a nejrozpornějších otázek. Nový zákoník stejně jako ObčZ, pojem kauzality nevymezuje.¹¹² Dle Švestky¹¹³ je třeba tuto situaci považovat za správnou a zcela postačující, neboť řešení podstaty příčinné souvislosti obecně je věcí právní teorie. Řešení, je-li příčinná souvislost dána *in concreto*, je věcí konkrétní a tvůrčí úvahy soudu.

Z textace zákona „škodu z toho vzniklou“ jasně plyne, že příčinnou souvislost mezi škodou a jednáním škůdce je třeba vyžadovat. Existuje velké množství teorií vymezujících pojem a určování příčinné souvislosti a to nejen v českém právním prostředí, ale i v zahraničních úpravách. Jednotný názor k aplikaci příčinné souvislosti neposkytuje ani česká judikatura, jak bude ukázáno níže.

¹⁰⁹ PSUTKA, J. *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 103.

¹¹⁰ Srov. rozsudek NS ze dne 31. března 2009, sp. zn. 29 Cdo 407/2007.

¹¹¹ Rozsudek NS ze dne 21. února 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001.

¹¹² Výjimkou jsou ustanovení § 2915 odst. 2 NOZ (alternativní kauzalita) a § 2925 odst. 2 NOZ (proporcionální kauzalita).

¹¹³ ŠVESTKA, J. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1966, s. 100.

V případě vzniku škody (následku) je důležité vymezit její příčinu. Příčina se zpravidla nachází na konci kauzálního řetězce, jenž je do minulosti zcela neomezený (končí až u počátku všeho). Z kauzálního řetězce všech možných příčin musíme vybrat pouze ty, které jsou pro vznik škody právně relevantní. Pomocí kauzality tak zjistíme konkrétní příčinu vzniku újmy a současně i osobu škůdce.

Postup, kterým lze dojít ke konkrétní příčině vzniku škody, začíná u faktické (přírodní) příčinné souvislosti, v rámci níž se hledá nezbytná podmínka (*conditio sine qua non*). Nezbytná podmínka se vymezuje z kauzálního řetězce (komplexní příčiny), u něhož je třeba zkoumat jeho omezení a přerušení včetně předstihující a psychické kauzality a multikauzálních škod.¹¹⁴

Po vymezení faktické kauzality musí být zkoumána právní (juristická) kauzalita. Zde je zapotřebí rozlišovat, zda škoda vznikla následkem porušení zákona, dobrých mravů, ochranného účelu normy, nebo smluvní povinnosti. Na základě toho lze vymezit limity přičitatelnosti škody. Jedná se o teorii adekvátní příčinné souvislosti, teorii ochranného účelu normy (nexus protiprávnosti), teorii ochranného účelu smlouvy, teorii předvídatelnosti a teorii formy zavinění.

Právní kauzalita slouží k zúžení řetězce příčin vyplývajících z faktické kauzality. Jedná se o pomyslné síto, přes které se některé příčiny z faktické kauzality nedostanou. Postupně budou přesypány jen právně relevantní příčiny. Může se však stát, že relevantní příčinou bude nakonec ta, která ve faktickém (přírodovědném) smyslu vůbec příčinou není (hypotetická kauzalita).¹¹⁵ Fakticky se o pravou kauzalitu nejedná, byť je tak označována.

Švestka¹¹⁶ odmítá rozdělení kauzality na právní a faktickou. Z faktů objektivně existujících souvislosti a vzájemné podmíněnosti jeví dle něj nutně vyplývá, že příčinná souvislost je a může být toliko jediná, a to přírodní. Nelze dojít k závěru, že vyjma ní je nějaká zvláštní příčinná souvislost právní, jejíž objasnění a vysvětlení je úkolem právní vědy.

5.2 Faktická kauzalita

Příčinnou souvislost je v první řadě třeba zkoumat skrz faktickou kauzalitu. Faktickou kauzalitu vymezujeme pomocí přírodních zákonů (spolupůsobení přírodních procesů a lidského jednání). Jedná se o skutkové hodnocení reality pomocí nezbytné podmínky (*conditio sine qua non*).

¹¹⁴ Např.: pravá alternativní kauzalita, nepravá alternativní kauzalita, konkurující kauzalita, kumulativní kauzalita a proporcionální kauzalita.

¹¹⁵ Např.: opomenutí.

¹¹⁶ ŠVESTKA: *Odpovědnost za škodu...*, s. 103.

Z propojené sítě všech možných následků a příčin (kauzálního řetězce) je potřeba identifikovat konkrétní kauzální řetězec, do nějž zapadá jednání škůdce vedoucí ke vzniku škody.

Všechny příčiny vedoucí ke vzniku škody zkoumat nelze (jelikož kauzální řetězec je v čase nazpět neomezený), proto je zkoumán jen v určitém ohraničeném úseku.¹¹⁷ Příkladem lze uvést, že dle přírodních zákonů je relevantní, že se škůdce narodil, protože pakliže by se nenarodil, nemohl by způsobit škodu. Narození škůdce oproti tomu nebude právně relevantní příčinou vzniku škody. Z kauzálního řetězce se tedy vymezují pouze ty příčiny v právním smyslu, které jsou právně relevantní.

Abychom mohli hovořit o příčinné souvislosti mezi dvěma skutečnostmi, je nutné, aby skutečnost, která má být příčinou, byla nutnou podmínkou (*conditio sine qua non*) toho, že se následek uskutečnil právě tak, jak se uskutečnil, tj. daným způsobem v daném místě a v daném čase. Pro výsledek je příčinou taková událost, kterou si nelze odmyslet, aniž by nutně odpadl i sám výsledek.¹¹⁸

K tomu je zapotřebí vyjmout škodu z její všeobecné souvislosti a zkoumat ji izolovaně, pouze z hlediska jejích příčin. Jelikož příčinná souvislost je prvně zkoumaná z hlediska přírodního, jde o hledání jevu, který škodu vyvolal. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro vznik povinnosti k náhradě škody.¹¹⁹

Problematika faktické příčinné souvislosti patří do oblasti skutkového zjišťování, právní věda nemůže nic změnit na tom, že jeden jev je příčinou jiného jevu.¹²⁰ Tam, kde posouzení skutkového stavu závisí na odborných znalostech, je povinností soudu posoudit jej prostřednictvím odborného znaleckého posudku. Jinou situací je však hodnocení těchto jevů a zjištěných souvztažností, což spadá čistě do oblasti právní, stejně jako určení, mezi kterými okolnostmi má být existence příčinné souvislosti zjišťována.¹²¹

Z tohoto vymezení vzniká komplexní příčina, jakožto kombinace různých příčin a vhodných podmínek. Relevantní budou pouze ty příčiny, které časově předchází následek. Dle teorie ekvivalence jsou si všechny příčiny rovny, tzn., že jsou všechny spolupříčinou vzniku

¹¹⁷ PSUTKA: *Odpovědnost za ekologické...*, s. 105.

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2007, sp. zn. I ÚS 312/05.

¹¹⁹ Rozsudek NS ze dne 21. února 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001.

¹²⁰ Rozsudek NS ze dne 25. května 2010, sp. zn. 25 Cdo 358/2008.

¹²¹ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1552.

následku.¹²² Z toho plyne, že příčiny nelze vzájemně hodnotit (jsou rovnocenné) a zároveň platí, že všichni, kteří zapříčinili i jen jedinou z těchto příčin, se na výsledku podílí stejnou měrou.¹²³

To potvrzuje i PETL (čl. 3:101), když uvádí, že jednání nebo opomenutí (dále jen jednání) je příčinou škody poškozeného, jestliže by při neexistenci takového jednání škoda nevznikla. Z toho plyne, že pokud A uzavře smlouvu o dílo s B, ten pověří C vykopáním tunelu, D umístěním kabelů, E zajištěním izolace a posléze dojde k vytopení tunelu a poškození kabelů, jsou za škodu stejným dílem odpovědní B, C, D a E, jelikož se všichni podíleli na vzniku škody.

Nespornou předností této teorie je její pojmová jasnost, neboť kauzalita buď existuje, nebo neexistuje. Příčiny není třeba stupňovat, nebo jinak rozlišovat. Nevýhodou je, že teorii podmínky je možno efektivně uplatnit jen v případě, kde se vyskytuje výlučná příčina.¹²⁴ Musíme proto nalézt podmínku, bez které by škodná událost nemohla nastat (nezbytnou podmínku). K vymezení nezbytné podmínky slouží pravidlo *conditio sine qua non*.

Teorie podmínky je v českém právním prostředí nejčastějším způsobem zkoumání faktické kauzality. Pravidlo *conditio sine qua non* lze rozlišovat při konání (*facere*) škůdce, kdy je příčinná souvislost dána tehdy, když si jednání škůdce nelze odmyslet, aniž by odpadl i následek (škoda). Při opomenutí (*omittere*) za použití metody substituce je pro následek (škodu) kauzální, jestliže si nelze domyslet konkrétní opomenuté jednání, aniž by odpadl i sám následek (škoda).¹²⁵

Dle Nejvyššího soudu¹²⁶ nemusí existovat jediná příčina vzniku škody, stačí, že je jednou z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, jenž má být odškodněn, a to příčinou důležitou, podstatnou a značnou. Rovněž škoda nemusí vzniknout jen z jedné příčiny. Rozhodující je, zda by nebyl této skutečnosti, ke škodě nedošlo, nebo naopak zda by škodlivý následek nastal i bez této skutečnosti.¹²⁷

Rozhodující je věcné hledisko nezbytnosti. Časové hledisko mezi porušením povinnosti a vznikem škody není samo o sobě rozhodující.¹²⁸ Časová souvislost pouze napomáhá při

¹²² Srov. rozsudek NS ze dne 18. prosince 2003, sp. zn. 25 Cdo 2101/2002.

¹²³ PSUTKA: *Odpovědnost za ekologické...*, s. 107.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Rozsudek NS ze dne 19. prosince 2001, sp. zn. 25 Cdo 62/2000.

¹²⁶ Srov. rozsudek NS ze dne 18. prosince 2003, sp. zn. 25 Cdo 2101/2002; rozsudek NS ze dne 24. února 2009, sp. zn. 23 Cdo 5329/2008.

¹²⁷ Rozsudek NS ze dne 18. prosince 2003, sp. zn. 25 Cdo 2101/2002.

¹²⁸ Rozsudek NS ze dne 27. září. 1990, sp. zn. 1 Cz 59/90.

posouzení věcné souvislosti.¹²⁹ Nejvyšší soud rozhodl, že na existenci příčinné souvislosti nelze vždy bez dalšího usuzovat ani tehdy, jde-li o podmínku, která je nejbližší způsobenému následku.¹³⁰

V případě kauzality nelze zobecňovat závěry z jednoho případu na případy jiné. Nejvyšší soud¹³¹ k tomu uvádí, že příčinná souvislost musí být vždy zkoumána s ohledem na konkrétní okolnosti jednotlivého případu. Nelze například učinit paušální závěr, že za dopravní nehodu může vždy opilý řidič, který tak bude povinen k náhradě škody z toho vniklé.

Břemeno tvrzení a břemeno důkazní ohledně příčinné souvislosti nese poškozený.¹³² České soudy v drtivé většině případů vyžadují, aby existence příčinné souvislosti byla postavena najisto, aby byla bezpečně prokázána (praktická jistota).¹³³ Pouhá pravděpodobnost, že škoda mohla tvrzeným způsobem vzniknout (a také obvykle vzniká), nepostačuje.

Dle Škárové¹³⁴ musí být příčinná souvislost v řízení vždy prokázána. Nestačí jen pravděpodobnost příčinné souvislosti či okolnosti nasvědčující její existenci. Nestačí obecná úvaha o možných následcích určitého jednání či pouhé připuštění možnosti vzniku škody. Vždy je rozhodující věcná souvislost příčiny a následku a tuto nelze řešit v obecné rovině, ale vždy v konkrétních souvislostech.

Výsledkem je pak přístup, který bychom mohli označit jako „všechno nebo nic“ (buď poškozený získá plnou náhradu, nebo vůbec nic). Právní řád přitom k takovému postupu soudy nezavazuje. Jako i v jiných případech se zde zpravidla uplatní, že soud má rozhodnout na základě zjištěného skutkového stavu věci (§ 153 odst. 1 OSŘ), stejně jako platí zásada volného hodnocení důkazů (§ 132 OSŘ).¹³⁵

To potvrdil i Ústavní soud,¹³⁶ když uvedl, že nic nebrání soudům, aby svůj konstantní postoj přehodnotily a ve skutkově velmi složitých případech přijaly pro poškozeného příznivější

¹²⁹ Srov. usnesení NS ze dne 22. prosince 2004, sp. zn. 25 Cdo 2206/2003, rozsudek NS ze dne 12. května 2005, sp. zn. 32 Odo 1180/2004.

¹³⁰ Rozsudek NS ze dne 24. května 2001, sp. zn. 25 Cdo 1946/2000.

¹³¹ Rozsudek NS ze dne 18. května 2011, sp. zn. 23 Cdo 1583/2010.

¹³² Rozsudek NS ze dne 29. září 2006, sp. zn. 21 Cdo 508/2005.

¹³³ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1551.

¹³⁴ ŠKÁROVÁ, M. Dokazování příčinné souvislosti z hlediska praxe NS České republiky, In: TICHÝ, L., a kol. *Prokazování příčinné souvislosti multikauzálních škod*. Beroun: Eva Roztoková - IFEC, 2008, s. 41.

¹³⁵ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1552.

¹³⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. srpna 2008, sp. zn. I. ÚS 1919/08.

způsob prokazování příčinné souvislosti. Obecné soudy mnohdy princip praktické jistoty prolamují a spokojí se s největší pravděpodobností,¹³⁷ či vyšší mírou pravděpodobnosti.¹³⁸

Vyjma teorie podmínky je dalším z možných způsobů prokazování příčinné souvislosti teorie ztráty šance (loss of chance). Její podstata nespočívá v odlišném zkoumání kauzality, ale ve zkoumání jiné kauzality, při němž se za újmu považuje samotná ztráta příležitosti (na vyléčení, na dosažení určitého majetku, na vyhnutí se újmě apod.). Tato teorie tak v podstatě pouze přesunuje problém z oblasti zjišťování příčinné souvislosti do oblasti zjišťování újmy.¹³⁹

Stoprocentní prokázání objektivní příčinné souvislosti sejevilo Ústavnímu soudu jako nereálné, nedosažitelné a neudržitelné, proto ve svém nálezu¹⁴⁰ týkajícím se určování příčinné souvislosti v lékařských postupech uplatnil teorie ztráty šance. Podle něj je vyloučené určit nad vši rozumnou pochybnost, zda byl postup lékaře jedinou možnou příčinnou škodlivého stavu.

Z tohoto důvodu právní řády *comon law* opustily v těchto „lékařských“ případech požadavek prokázání kauzálního nexu a vytvořily doktrínu *loss of chance*.¹⁴¹ Soudy při ztrátě šance (ztrátě očekávání) poměřují pravděpodobnost dosažení určitých šancí, pokud by byl zvolen určitý postup a reflektují tyto šance, zda jsou vyšší nebo nižší než ty, které by bylo možno očekávat při nenarušeném (řádném) chodu věci.¹⁴²

Punčochář¹⁴³ se vyjadřuje v tom smyslu, že judikatura řadu let stavěla na stoprocentním zjištění vztahu mezi lékařským postupem a škodou na zdraví. Až by se dle něj dalo říci, že se v civilním řízení uplatňovala klasická trestněprávní zásada *in dubio pro reo*. Díky usnesení Ústavního soudu¹⁴⁴ se obecným soudům otvírá cesta k přehodnocení stoprocentního prokazování příčinné souvislosti (alespoň v „lékařských“ případech), a k přijetí adekvátnějšího a realističtějšího výkladu pojmu způsobení škody.

¹³⁷ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. června 2011, sp. zn. 23 Co 24/2011; rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 30. dubna 2003, sp. zn. 19 Co 274/2001.

¹³⁸ Rozsudek NS ze dne 27. května 2004, sp. zn. 22 Cdo 1421/2003.

¹³⁹ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1551.

¹⁴⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. srpna 2008, sp. zn. I. ÚS 1919/08.

¹⁴¹ Holčápek hovoří rovněž o ztrátě naděje nebo ztrátě příležitosti. Blíže viz HOLČAPEK, T. Odpovědnost za ztrátu naděje. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11. č. 4, s. 189.

¹⁴² Holčápek uvádí, že pro Sněmovnu lordů zůstala klíčovou hranice 50%, cokoli pod ní znamená nic, cokoli nad ní všechno. Blíže viz HOLČAPEK: *Odpovědnost...*, s. 190.

¹⁴³ PUNČOCHÁŘ, P. Kauzální nexus versus kausální lapsus. *Soudce*, 2013, roč. 15, č. 3, s. 24.

¹⁴⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. srpna 2008, sp. zn. I. ÚS 1919/08.

Kromě této teorie existuje řada dalších (tzv. výběrové teorie), které se snaží najít kritérium, podle něhož by bylo možné nalézt pro vznik následku rozhodující příčinu.¹⁴⁵ Mezi tyto teorie patří například teorie převažující podmínky, teorie hlavní příčiny, teorie nejbližší příčiny, účelová teorie ad.¹⁴⁶

Dle Nejvyššího soudu¹⁴⁷ může být příčinou škody jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodný následek nevznikl. Přitom nemusí jít o příčinu jedinou, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, a to o příčinu podstatnou. Je-li příčin více (řetězení podmínek), působí z časového hlediska buď souběžně anebo následně, aniž se časově překrývají.

V takovém případě je pro existenci příčinné souvislosti nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku.¹⁴⁸

Vždy je třeba posoudit, zda více příčin spolupůsobilo k témuž škodnému následku, nebo zda jedna příčina vylučuje jinou.¹⁴⁹ O tzv. předstihující kauzalitu se jedná tehdy, když jedna příčina reálně způsobí nebezpečí vzniku škody a poté další, na první nezávislá příčina, nechá tu samou škodu vzniknout dříve. Pokud by se tak stalo, došlo by k přetržení kauzálního řetězce.¹⁵⁰ To je významné z pohledu náhrady škody, neboť ji hradí ten, kdo způsobí konečný následek.

Švestka,¹⁵¹ který chápe příčinnou souvislost pouze ve smyslu přírodovědeckém, striktně odmítá pojem přetržení kauzálního řetězce. Poukazuje na to, že kauzalita, jakožto objektivní stav jevů, v daném případě buď je anebo není, nelze tak hovořit o jejím přetržení.

Nejvyšší soud¹⁵² k tomu uvádí, že náhradu škody nelze po škůdci žádat tehdy, když následkem již vzniklé škody dojde k další škodě, ke které jednání škůdce nesměřovalo. Dále

¹⁴⁵ PSUTKA: *Odpovědnost za ekologické...*, s. 108.

¹⁴⁶ MIŘIČKA, A. Trestní vina a vztah příčinný. *Sborník věd právních a státních*, 1904, roč. 4, zvláštní svazek, s. 462.

¹⁴⁷ Rozsudek NS ze dne 28. listopadu 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1206.

¹⁵⁰ Rozsudek NS ze dne 25. května 2010, sp. zn. 25 Cdo 3585/2007.

¹⁵¹ ŠVESTKA: *Odpovědnost za škodu...*, s. 109.

¹⁵² Rozsudek NS ČSFR č. 7/1979 nalezeno v Souhrnném rejstříku ke sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 1964 – 1985. Praha, 1991, s. 156.

stanoví,¹⁵³ že ten, kdo způsobil první příčinu, odpovídá i za další, které tato příčina vyvolala, ale pouze tehdy, nedojde-li k přerušení kauzálního řetězce.

Řetězec příčin nezakládá příčinnou souvislost mezi jednáním škůdce a vzniklou škodou tehdy, vstupuje-li do děje jiná, na jednání škůdce nezávislá skutečnost, která je pro vznik škody rozhodující. Příčinná souvislost je přerušena i v případech, kdy bezprostřední příčinou škody je skutečnost, která je již sama následkem, za nějž škůdce odpovídá z jiného právního důvodu.¹⁵⁴ Jakákoli přistupující příčinná vazba, která nemá původ ve škodné události, způsobí přetržení kauzálního řetězce.

Působí-li současně více podmínek, nelze použít teorii podmínky pro vymezení právně relevantní příčiny, neboť o žádné z nich nelze říci, že by bez ní újma nevznikla (jsou rovnocenné). Jedná se o tzv. multikauzální škody, které lze rozdělit do několika skupin. Jedná se o alternativní kauzalitu pravou a nepravou, kumulativní kauzalitu, konkurující kauzalitu a proporcionální kauzalitu.

Při pravé alternativní kauzalitě existují dvě nebo více podmínek, které působí nezávisle na sobě, přičemž obě vedly ke vzniku újmy. Při nepravé alternativní kauzalitě existují dvě nebo více podmínek, které působí nezávisle na sobě, přičemž obě mohly vést ke vzniku újmy, je však jisté, že to byla pouze jedna z nich, kterou nedokážeme určit.¹⁵⁵

V případě kumulativní kauzality jsou dvě nezávisle na sobě uskutečněná jednání způsobilá přivodit výsledek teprve, účinkují-li společně, kumulativně. Oproti tomu při konkurující kauzalitě spolu působí nezávisle na sobě více podmínek, přičemž každá z nich by sama o sobě vedla ke vzniku škody, která by vznikla ve stejný okamžik.¹⁵⁶

O proporcionální kauzalitu jde tehdy, když škůdce zcela jistě nějakou škodu způsobil, avšak nelze s jistotou zjistit vůči kterému konkrétnímu subjektu. Tento druh kauzality lze v českém právním řádu aplikovat pouze v případě vzniku škody způsobené provozem zvláště nebezpečným (§ 2925 odst. 2 NOZ).

5.3 Právní kauzalita

¹⁵³ Rozsudek NS ze dne 20. března 2008, sp. zn. 25 Cdo 1437/2006.

¹⁵⁴ Rozsudek NS ze dne 28. listopadu 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99.

¹⁵⁵ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1553 – 1554.

¹⁵⁶ ŠILHÁN: *Nábrada škody...*, s. 33.

Posouzení příčinné souvislosti není a nemůže být jen otázkou faktickou (přírodní), ale též otázkou hodnotící, ryze právní.¹⁵⁷ Rozhodnutí o právní kauzalitě není věcí logiky, ale hodnotového úsudku. Každou samostatnou příčinu totiž nelze považovat za příčinu významnou pro vznik škody. K omezení přičitatelnosti následku slouží různé nástroje, NOZ výslovně uvádí pouze ochranný účel normy (§ 2910 věta druhá NOZ). Ve zbytku ponechává místo doktríně a judikatuře.¹⁵⁸

Švestka uvádí, že příčinná souvislost je dána tehdy, jestliže je škoda podle obecné úvahy, obvyklého chodu věcí a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu či škodní události.¹⁵⁹ Ústavní soud¹⁶⁰ k tomu dodává, že základní obsahovou náležitostí odůvodnění rozhodnutí o příčinné souvislosti musí být úvaha o kritériích, kterými se odlišují právně podstatné příčiny od příčin právně nepodstatných, a aplikace těchto kritérií na konkrétní případ. Řešením je teorie ochranného účelu a teorie adekvátnosti kauzálního nexu.

K omezení kauzálního řetězce a tak i k výběru právně relevantních příčin se v českém právu (smluvním i deliktním) nejčastěji používá teorie adekvátnosti kauzálního nexu (adekvátní příčinné souvislosti, adekvátnosti). Adekvátnost slouží k vyloučení těch příčin, které jsou příliš vzdálené následku, a k vyloučení těch následků, které jsou mimořádné, nepředvídatelné.¹⁶¹

I u teorie adekvátní příčinné souvislosti musí být příčina nezbytným předpokladem vzniku škody. Teorie adekvátnosti však na rozdíl od teorie podmínky hodnotí příčinu podle toho, zda byla očekávaným (obvyklým, předvídatelným) důvodem vzniku škody.¹⁶² Nejvyšší soud¹⁶³ k tomu uvádí, že adekvátní příčinná souvislost je dána tehdy, pokud podmínky podle obvyklého průběhu věcí a životních zkušeností objektivně přispěly ke vzniku újmy.

Bezouška¹⁶⁴ tuto myšlenku rozvíjí a tvrdí, že je nutné srovnávat konkrétní případ s jinými obdobnými případy a to na základě obecné zkušenosti bez ohledu na zvláštní okolnosti individuálního případu. Zjistíme, v kolika z nich by následek rovněž nastal. Čím pravidelnější výskyt, tím více si ceníme zkoumané podmínky (*causa adaequata*). Naopak, je-li výsledek výjimečný (neočekávaný), kauzální nexus dán není.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1554 - 1555.

¹⁵⁹ HRÁDEK: *Občanský zákoník I...*, s. 1066.

¹⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2007, sp. zn. I ÚS 312/05.

¹⁶¹ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1555.

¹⁶² PSUTKA: *Odpovědnost za ekologické...*, s. 109.

¹⁶³ Rozsudek NS ze dne 24. března 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009.

¹⁶⁴ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1555.

Základním kritériem, ze kterého teorie adekvátnosti vychází, je hledisko předvídatelnosti vzniku škody. Zde musíme rozlišovat dvě hlediska. Z hlediska subjektu musíme určit, pro koho má být jednání předvídatelné. Z hlediska míry pravděpodobnosti musíme posoudit, s jakou mírou pravděpodobnosti má být předvídatelné. Jelikož o předvídatelnosti pojednávám v jiné části této práce (4.3) poukážu jen na základní otázky této problematiky.

Ústavní soud¹⁶⁵ vymezuje subjekt předvídatelnosti jako optimálního pozorovatele („všeználek“). Optimálním pozorovatelem je smyšlená osoba, která zahrnuje veškerou zkušenost své doby,¹⁶⁶ což z ní činí nepoměrně přísnější měřítko, než je obecně stanoveno v § 4 a § 5 NOZ. Předpokládá se, že škůdci nic neunikne, že pozná vše poznatelné, přičemž poznatelnost se posuzuje podle toho, co bylo do té doby poznáno.¹⁶⁷

V tomto nálezu ÚS se dále uvádí, že ke vzniku povinnosti hradit škodu není nutné, aby vznik škody byl pro jednatelů konkrétně předvídatelný, nýbrž je dostatečné, že pro optimálního pozorovatele není vznik škody vysoce nepravděpodobný. Vzhledem k tomu, že je toto hledisko pro škůdce vysoce nepřiměřené, zastávají mnozí autoři (včetně mě) mírnější požadavky, vždy však přísně objektivizované.

Švestka¹⁶⁸ tvrdí, že škoda by měla být předvídatelná pro každou řádně – rozumně se chovající a postupující osobu, která by se nacházela v době způsobení škody na místě škůdce a v jeho postavení. Tilsch¹⁶⁹ v této souvislosti hovoří o zgeneralizování případu podle pravidel života skutečného. Dle Psutky¹⁷⁰ je třeba kritérium předvídatelnosti hodnotit objektivně tak, že je situace poměřována s jinými obdobnými případy. Bezouška¹⁷¹ zastává názor, že měřítko předvídatelnosti by mělo být stanoveno vždy s ohledem na konkrétní případ, nelze je paušalizovat.

K druhému hledisku pravděpodobnosti lze uvést, že čím závažnější újma hrozí, tím menší pravděpodobnost stačí k tomu, aby to bylo předvídatelné. Provozuje-li někdo velmi nebezpečnou činnost (atomovou elektrárnu), musí předvídat i takové události jako je zemětřesení, pád letadla

¹⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2007, sp. zn. I ÚS 312/05.

¹⁶⁶ Blíže viz KÖTZ, H., WAGNER, G. *Deliktsrecht*. 10. vyd. München: Luchterhand, 2006, s. 151.

¹⁶⁷ Rozhodnutí Spolkového soudního dvora sp. zn. I ZR 31/51 ze dne 23. října 1951.

¹⁶⁸ HRÁDEK: *Občanský zákoník I...*, s. 412.

¹⁶⁹ TILSCH, E. O příčinném spojení v právu soukromém. *Sborník věd právních a státních*, 1904, roč. 4, zvláštní svazek, s. 290.

¹⁷⁰ PSUTKA: *Odpovědnost za ekologické...*, s. 109.

¹⁷¹ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2910...*, s. 1555.

ad. Naopak v případě továrny na nápojovou techniku patří taková rizika k nepravděpodobným (nepředvídatelným).¹⁷²

Lze shrnout, že adekvátní je taková příčina vzniku škody, je-li v okamžiku vzniku této příčiny objektivně předvídatelné, že s rozumnou mírou pravděpodobnosti může vzniknout daný následek. Teorie adekvátnosti dobře slouží k určení kauzality v případě porušení absolutního práva (zákona) či dobrých mravů. V případě porušení ochranné normy nebo smlouvy je (dle mého) užitečnější využít jiné instituty.

S teorií ochranného účelu normy (nexu protiprávnosti) počítá výslovně zákon (§ 2910 věta druhá), proto by její užití v případě porušení ochranné normy mělo být primární. V případě ochranného účelu smlouvy je situace o poznání komplikovanější. Z toho důvodu zde krátce pojednám o ochranném účelu normy, neboť s teorií ochranného účelu smlouvy má jisté styčné body.

V českém právním prostředí není teorie ochranného účelu smlouvy zcela neznámá,¹⁷³ byť ne běžně aplikovaná. Nexus protiprávnosti je dán tehdy, jestliže existuje vztah mezi ochranou normou (jejím účelem) a škodou. Je-li dán nexus protiprávnosti, může poškozený žádat náhradu škody vzniklou na těch statcích, které tato norma chránila.

Zákon výslovně uvádí, že je to možné v případě porušení zákonné povinnosti, trvat ovšem striktně na této formulaci by bylo pro poškozeného značně omezující. Dle Pipkové¹⁷⁴ je třeba brát za porušení zákonné povinnosti všechny normy, jejichž smyslem je ochrana individuálních zájmů (vyhlášky a rozhodnutí správních orgánů, přímo účinné předpisy EU ad.). Budou tak vyloučeny normy, jejichž účelem je chránit pouze obecné zájmy. Je třeba zkoumat, zda norma slouží k ochraně jednotlivce, či obecně společnosti.

K tomu Koziol¹⁷⁵ uvádí, že se nahrazují pouze škody, které spadají pod ochranný účel normy (škody, kterým se snaží norma zabránit). Tyto škody patří do tzv. ochranné působnosti normy (Schutzbereich). Pokud škody nejsou podchyceny ochranným účelem, jedná se o nepřímé

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2007, sp. zn. I ÚS 312/05.

¹⁷⁴ PIPKOVÁ, P. J. Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910). *Právník*, 2013, roč. 152, č. 9, s. 874.

¹⁷⁵ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht Band I: Allgemeiner Teil*. 3. vyd. Manz Verlag, 1997, s. 247.

škody, které v zásadě nelze nahradit. Škody musí současně spadat do ochranné působnosti normy z hlediska osobního, z hlediska předmětu ochrany a z hlediska způsobu porušení normy.¹⁷⁶

Jako příklad může posloužit situace, kdy řidič A jede v obci 90 km/hod. Řidič A předjel řidiče B (který jel pouze 50 km/hod) a zaparkoval na posledním místě na jediném parkovišti v okolí. Řidič B byl nucen zaparkovat na vzdálenějším parkovišti, kde musel uhradit parkovné ve dvojnásobné výši než na parkovišti, kde chtěl původně parkovat.

Řidič B nebude moci žádat po řidiči A náhradu škody ve výši dvojnásobného parkovného. Řidič A sice porušil právní normu stanovující nejvyšší povolenou rychlost v obci 50 km/hod, ale tato norma měla jiný předmět ochrany než možnost parkovat na levnějším parkovišti. Nebude splněn nexus protiprávnosti z hlediska předmětu ochrany normy.

Zásadní teorií pro stanovení příčinné souvislosti v případě porušení smluvní povinnosti je teorie ochranného účelu smlouvy. S touto teorií se setkáváme v zahraniční judikatuře,¹⁷⁷ a to i přesto, že ji zahraniční občanské zákoníky výslovně neobsahují. V českém právním prostředí není tato teorie běžně užívána.¹⁷⁸ Byť ji výslovně neupravuje ani NOZ, otvírá prostor k její aplikaci.

Nejen že se nově rozlišuje, zda vznikla škoda z důvodu porušení zákona nebo smlouvy,¹⁷⁹ § 2913 odst. 1 NOZ konkrétně zakotvuje ochranný účel smlouvy (ve vztahu k třetím osobám).¹⁸⁰ Pakliže zákon připouští ochranný účel smlouvy pro třetí osoby (stojící vně smlouvy) bylo by absurdní tvrdit, že nezahrnuje samotné smluvní strany.

Je zde nasnadě aplikovat pravidlo *a minore ad maius* (logický postup od slabšího k silnějšímu) a zásadu autonomie vůle. Pakliže strany využily své smluvní svobody a uzavřely smlouvu, měl by být právě účel smlouvy mantinelem pro posuzování práv a povinností z ní pramenících, včetně povinnosti k náhradě škody. Rabel¹⁸¹ k tomu uvádí, že pokud vyplývá povinnost k náhradě škody ze smlouvy, je zapotřebí hledat ohraničení této povinnosti v účelu smlouvy.¹⁸²

¹⁷⁶ PIPKOVÁ: *Ochranný účel...*, s. 879.

¹⁷⁷ Např. rozhodnutí OGH ze dne 16. prosince 1986, sp. zn. 2 Ob 626/86, rozsudek BGH ze dne 8. prosince 1981, sp. zn. VI ZR 164/80.

¹⁷⁸ Dopusud ji krátce definoval pouze Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 1. listopadu 2007, sp. zn. I ÚS 312/05. Dále o ní pojednává ve svém článku Bezouška, viz BEZOUŠKA, P. Ochranný účel smlouvy jako prostředek omezení příčinné souvislosti, aneb Je stále důležitá předvídatelnost škody? *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 22, s. 763 – 767.

¹⁷⁹ Což se projevuje i v kontextu příčinné souvislosti. Blíže viz SCHACK, H. Der Schutzzweck als Mittel der Haftungsbegrenzung im Vertragsrecht. *JuristenZeitung*, 1986, roč. 41. č. 7, s. 313.

¹⁸⁰ Blíže viz kapitola č. 3.2.

¹⁸¹ RABEL, E. *Das Recht des Warenkaufs*. Berlin: Walter de Gruyter, 1964, s. 497.

¹⁸² Dalším ohraničením jsou zákonné limity smluvní svobody (např. § 2898 NOZ).

Na rozdíl od teorie ochranného účelu normy¹⁸³ je zde zapotřebí řídit se úmyslem a zájmy stran, nejen pouhé formulace zákona. Účelem smlouvy je totiž chránit legitimní očekávání smluvních stran a spravedlivě mezi ně rozložit riziko.¹⁸⁴ Domnívám se, že právě z toho důvodu je teorie ochranného účelu smlouvy (v případě náhrady škody při porušení smluvní povinnosti) ve vztahu speciality k jiným teoriím.¹⁸⁵

Ochranný účel se vztahuje pouze na předmět smlouvy a rizika z toho vyplývající. Náhradu škody proto nebude možné požadovat v případě, že (1) škoda nemá s porušením povinnosti žádnou souvislost, anebo pokud (2) sice má určitou souvislost, ale nebyla při uzavírání smlouvy smluvními stranami předvídatelná a zároveň strany na sebe nepřevzaly riziko vzniku škody.¹⁸⁶

Dle Ústavního soudu¹⁸⁷ je teorie ochranného účelu smlouvy založena na tom, že dlužník neodpovídá za všechny následky porušení smlouvy, nýbrž jen za porušení těch zájmů, jejichž ochrana byla účelem porušené smlouvy. Ohledně ochranného účelu není rozhodné výslovné vyjádření smluvních stran, nýbrž to, zda tyto zájmy leží věcně ve směru a v rámci smlouvou převzatých povinností.¹⁸⁸

Důležitým předpokladem zde bude předvídatelnost vzniku škody pro smluvní strany v době uzavření smlouvy. Bezouška¹⁸⁹ k tomu uvádí, že předvídatelnost odpovídá stupni pravděpodobnosti, se kterou lze očekávat vznik škody. Míra pravděpodobnosti se dle Kötze¹⁹⁰ vymezuje negativně, jako vyloučení naprosto nepravděpodobných možností vzniku škody.

Od předvídatelnosti, kterou jsem rozebírala v kapitole č. 4.4., se předvídatelnost v rámci ochranného účelu smlouvy liší zejména osobou z jejíhož pohledu je předvídatelnost hodnocena. S ohledem na smluvní autonomii i § 4 a § 5 NOZ je nasnadě, že touto osobou je smluvní strana, která smlouvu porušila. Domnívám se, že požadavek jiné hodnotící osoby (optimálního pozorovatele apod.) by byl v rozporu s úmyslem i zájmem stran.

¹⁸³ Hrádek v komentáři hovoří o ochranném účelu normy, má však zjevně na mysli ochranný účel smlouvy. Blíže viz HRÁDEK: *Občanský zákoník...*, s. 963.

¹⁸⁴ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1571.

¹⁸⁵ Srov. LARENZ, K. *Lehrbuch des Schuldrechts, sv. I., Allgemeiner Teil*, 14. vyd., München: C. H. Beck, 1987, s. 442.

¹⁸⁶ DUREY, E. *Der Schutzzweck des Vertrags als Mittel zur Haftungsbergrenzung*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2004, s. 6.

¹⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2007, sp. zn. I ÚS 312/05.

¹⁸⁸ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht, sv. I., Allgemeiner Teil*, 3. vyd. Wien: Manz Verlag, 1973, s. 123.

¹⁸⁹ BEZOUŠKA, P. Ochranný účel smlouvy jako prostředek omezení příčinné souvislosti, aneb Je stále důležitá předvídatelnost škody? *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 22, s. 766.

¹⁹⁰ KÖTZ, H., WAGNER, G. *Deliktsrecht*. 10. vyd. München: Luchterhand, 2006, s. 80.

Princip poctivosti zde vytváří požadované objektivní hledisko, které může být doplněno subjektivními vědomostmi stran, které nabyly při uzavírání smlouvy. To se pojí i s otázkou, ke kterému okamžiku se předvídatelnost posuzuje. Ačkoli u teorie adekvátnosti je rozhodující okamžik porušení povinnosti, v případě teorie ochranného účelu smlouvy je rozhodující okamžik uzavření smlouvy.¹⁹¹

Toto je patrné zejména v případě, kdy k porušení smluvní povinnosti dojde až delší dobu po jejím uzavření. Při vzniku smlouvy je možné nejlépe zjistit její ochranný účel a tak i okruh rizik, před kterými má chránit, z čehož vyplývá i jejich předvídatelnost. Po deseti letech od vzniku smlouvy bezpochyby došlo k množství okolností, které stranám při uzavírání nebyly ani nemohly být známy. Nelze tak vyvodit závěr, že by škůdce měl odpovídat i za tato nepředvídatelná rizika.

Ze všech těchto důvodů se domnívám, že teorie ochranného účelu smlouvy lépe vyhovuje zájmům stran, a proto je její užití vhodnější, než dosud užívaná teorie adekvátnosti. Při užití teorie ochranného účelu smlouvy může soud mnohdy dojít k odlišným závěrům, než při užití teorie adekvátnosti. Záleží vždy na konkrétní smlouvě, zda zde bude větší, či menší prostor k náhradě škody, než v případě užití teorie adekvátnosti.

¹⁹¹ BEZOUŠKA, P. Ochranný účel smlouvy jako prostředek omezení příčinné souvislosti, aneb Je stále důležitá předvídatelnost škody? *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 22, s. 766.

6. Liberace

6.1 Obecně k liberaci

Nový občanský zákoník mírně modifikuje dosavadní obchodněprávní úpravu zproštění se povinnosti nahradit škodu. Stejně jako ObchZ i NOZ vychází z CISG.¹⁹² Zákoník vymezuje jediný liberační důvod jako mimořádnou nepředvídatelnou a nepřekonatelnou překážku, která vznikla nezávisle na vůli škůdce.¹⁹³

Shodně jako v předešlé úpravě se jedná o dispozitivní pravidlo, což stranám umožňuje upřesnit obsah liberačního důvodu, nebo jej modifikovat. To se jeví efektivní vzhledem k obecné formulaci a nejednoznačnosti jednotlivých pojmů. Pro strany je výhodné blíže specifikovat liberační důvod a uzpůsobit jej svým potřebám. Toto lze fakticky provést dvěma způsoby.

Prvním je stanovení demonstrativního výčtu překážek, jež povedou k liberaci. Žádný právní předpis totiž nestanoví (byť demonstrativně) okolnosti, které ji mohou způsobit. V každém konkrétním případě se musí posuzovat, zda překážka naplnila všechny předpoklady liberace. Praxe zpravidla za mimořádnou nepředvídatelnou a nepřekonatelnou překážku považuje přírodní či politické události jako povodně, zemětřesení, války, převraty ad.

Demonstrativní výčet umožňuje poměrně přesně vytyčit překážky vedoucí k liberaci. Strany mohou ve smlouvě uvést překážky, které když nastanou, povedou k liberaci, ačkoli by dle zákonné dikce k liberaci nevedly.¹⁹⁴ Dále mohou vypočíst překážky, které praxe zpravidla za liberační důvody považuje (tsunami, embarga, vichřice). Smluvní strany mají jistotu, že jimi uvedené liberační důvody povedou vždy k liberaci, ale zároveň si nechávají možnost k další možné liberaci. Tímto způsobem si strany zajistí dostatečnou právní jistotu a zároveň soudu možnost dalšího uvážení.

Druhým možným způsobem stanovení liberačních důvodů je užití taxativního výčtu. V tomto případě bude za liberační důvod považováno pouze to, co bude ve smlouvě výslovně stanoveno. Výhodou je vysoká míra jistoty smluvních stran, nevýhodou, že strany nemusí

¹⁹² § 374 odst. 1 ObchZ, shodně čl. 79 CISG a § 2913 odst. 2 NOZ.

¹⁹³ Srov. HORÁČEK, V. Omezení odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích. *Právo a podnikání*, 1997, roč. 6, č. 10, s. 13 - 14.

¹⁹⁴ Srov. rozsudek NS ze dne 30. září 2008, sp. zn. 32 Odo 739/2006.

obsáhnout všechny možné důvody liberace.¹⁹⁵ Může se tak stát, že okolnosti, které by běžně k liberaci vedly, nyní nezamezí povinnosti nahradit škodu.

Liberaci lze i zcela vyloučit. Ustanovení § 2913 odst. 2 věta druhá NOZ výslovně stanoví, že lze liberaci smluvně vyloučit v případě převzetí povinnosti dlužníka překonat překážku. Dlužník se může zavázat překonat jednu, více, nebo i všechny překážky, které vzniknou. Toto ujednání je vždy nutno posoudit s ohledem na ochranu slabší strany (např. § 433 odst. 1 NOZ).

V úvahu je třeba brát i § 2898 NOZ. Jedná se o kogentní ustanovení chránící poškozeného. Není tudíž možné stanovit liberační důvody tak široce, že by se škůdce zcela zprostil povinnosti k náhradě škody.¹⁹⁶ Takovéto ujednání by za splnění předpokladů v § 2898 NOZ bylo zdánlivé.

Strany si též mohou sjednat, že bude hrazena pouze zaviněná škoda, čímž se škůdci poskytne možnost vyvinut se. Strany mohou dále ujednat limit výše náhrady škody, či preferovat povinnost k náhradě škody před jinými následky porušení smlouvy (smluvní pokuta, práva z vad, úroky aj.).¹⁹⁷ V neposlední řadě lze vyloučit povinnost kumulativního naplnění předpokladů liberace, kdy k liberaci postačí pouze některé z nich, nebo i jen jeden.

Při liberaci je třeba zohlednit ustanovení § 4 NOZ a § 5 NOZ.¹⁹⁸ Je zde stanovena vyvratitelná domněnka, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka, který užívá s běžnou péčí a opatrností. Jedná se o schopnost získávat informace, dovozovat z nich závěry a jednat na základě těchto závěrů. Toto jednání mohou druzí legitimně očekávat.¹⁹⁹ Nároky jsou ještě zvýšeny v případě, že se jedná o profesionála, od kterých se očekává zvýšená míra pečlivosti.

Další zásada, jež úzce souvisí s liberací, je obsažena v § 6 NOZ. Jedná se o princip poctivosti, který představuje standard jednání v právním styku, spočívající zejména v povinnosti zohlednit oprávněné zájmy ostatních zúčastněných osob. Jde o soubor hodnotových morálních pravidel mezilidských vztahů. Princip poctivosti spočívá na čtyřech složkách: moudrosti a rozumnosti, spravedlnosti a dobročinnosti, velikosti a síle ducha, uměřenosti a zdrženlivosti.²⁰⁰

¹⁹⁵ TRÁVNÍČKOVÁ, S. Vídeňská úmluva a vyšší moc. *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 8. s. 362 – 363.

¹⁹⁶ Srov. MAREK, K. Poznámka k limitaci náhrady škody. *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 2. s. 32.

¹⁹⁷ Srov. BEJČEK, J. Nad interpretačními úskalími odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 9, s. 374.

¹⁹⁸ Srov. rozsudek NS ze dne 29. listopadu 2006, sp. zn. 32 Odo 862/2005.

¹⁹⁹ MELZER: *Občanský zákoník*. ... s. 91.

²⁰⁰ MELZER, F. TÉGL, P. *Povinnost jednat v právním styku poctivě* [online]. bulletin-advokacie.cz, 5. prosince 2014 [cit. 3. října 2015]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive?browser=full>>.

Princip poctivosti obsahuje dvě složky. Aktivní složkou je vlastní poctivé jednání vůči druhému. Pasivní složka představuje možnost oprávněně se spoléhat na poctivost druhé strany. Smluvní strana očekává, že její druhá strana neuvede v omyl, neoklame její, nepodvede její a neuškodí mu.

Dále spoléhá na to, že k plnění svých povinností přistoupí odpovědně, poctivě a s péčí, kterou od něj z hlediska jeho postavení můžeme očekávat (případně se smluveným vyšším či nižším standardem). To je na první pohled patrné i z formulace liberačního důvodu, který umožňuje odvrátit povinnost hradit škodu pouze v extrémním případě vymykajícím se z toho, co je standardní. Dlužník totiž nemůže nést negativní důsledky rizika, které se vymyká standardu.²⁰¹

6.2. Rozbor liberačního důvodu

Nová právní úprava stanovuje jediný možný liberační důvod. K jeho naplnění je třeba mimořádné²⁰² (1) nepředvídatelné a (2) nepřekonatelné překážky, která (3) vznikla nezávisle na vůli škůdce, a (4) zabránila mu dočasně nebo trvale ve splnění povinnosti ze smlouvy. Není-li ujednáno jinak, musí být tyto předpoklady splněny kumulativně. Jedná se o pozitivní vymezení liberace.

Za překážky je nutné považovat pouze objektivní okolnosti, jejichž ovlivnění je mimo dosah dlužníka, hovoří se proto někdy o tzv. vnějších okolnostech. Oproti tomu se za překážky obvykle nepovažují okolnosti subjektivního charakteru, které se dotýkají pouze smluvní strany nebo samotného předmětu plnění, a které tak ovlivňují možnost řádného plnění povinnosti pouze konkrétní stranou.²⁰³

Mimořádnou nepředvídatelnou překážkou je každá skutečnost, kterou škůdce objektivně při vynaložení řádné péče nemohl předvídat. Předvídatelnost znamená, že škůdce má určitou vědomost o skutečnostech, které mohou vznik překážky způsobit, a že vznik překážky je adekvátním následkem těchto skutečností.²⁰⁴ Vznik překážky nesmí být překvapivý, musí to být následek pravidelného průběhu věci.

²⁰¹ MELZER: *Občanský zákoník – velký komentář...*, s. 108 - 109.

²⁰² Mimořádnost zde není samostatnou podmínkou, jedná se pouze o kvalitativní vyjádření (postupně rozvíjející přívlástek) nepředvídatelnosti a nepřekonatelnosti překážky.

²⁰³ SCHLECHTRIEM, P., SCHWENZER, I. *Commentary on the UN Convention on international sale of Goods*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 125.

²⁰⁴ HRÁDEK, J. Komentář k § 2913. In ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 965.

Při zkoumání vědomosti o daných skutečnostech je důležitým § 4 odst. 2 NOZ – má se na mysli vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá, při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé. To, jaké znalosti se od škůdce očekávají, se určuje podle § 4 odst. 1 NOZ (hledisko průměrného člověka) a § 5 odst. 1 NOZ (hledisko odborníka).²⁰⁵ V rámci předchozí obchodněprávní úpravy se jednalo o poctivý obchodní styk, který v sobě zahrnoval relevantní část obecné morálky, obchodní zvyklosti a hledisko náležité (profesionální) péče.

Inspiraci pro přesnější vymezení tohoto obecného pojmu poskytuje komentář k CISG. Pro hodnocení předvídatelnosti se bere v potaz postoj někde na půli cesty mezi celoživotním pesimistou, který vidí za vším nevyhnutelnou katastrofu, a nenapravitelným optimistou, který si nepřipouští ani nejmenší nepřízeň osudu.²⁰⁶ Jedná se o kritérium rozumného očekávání určité události v okamžiku kontraktace.

Ačkoli je nepředvídatelnost překážky chápána objektivně, je zde patrný i subjektivní prvek (měřítko rozumnosti).²⁰⁷ Ten spočívá především v míře informací, jimiž disponuje dlužník. Pakliže věřitel poskytl v průběhu kontraktace dlužníkovi určité informace, nemůže se dlužník domáhat liberace v případě, že tyto informace mohl využít k odvrácení rizika vzniku škody. Toto riziko by bylo pro dlužníka předvídatelným a překonatelným. Má-li oprávněná strana povědomí o možnosti vzniku překážky, je vhodné na ni povinnou stranu při kontraktaci upozornit a sjednat možné způsoby jejího vyvarování se, popřípadě následky při jejím vzniku.

Mimořádnou nepřekonatelností se rozumí takový stav, při němž nelze ani při vynaložení veškerého rozumného úsilí překážku odvrátit. Tím je třeba rozumět vynaložení takových prostředků, které lze na smluvní straně požadovat a jejichž vynaložení není v jasném nepoměru k chráněnému zájmu.²⁰⁸ Překonatelnost překážky opět není subjektivním hlediskem, ale objektivizuje se dle § 4 a § 5 NOZ (pro posouzení toho, co je od dlužníka pro překonání překážky vyžadováno).

Nejde tedy o absolutní nemožnost překonat překážku. Lze-li povinnost i přes nastalou překážku splnit, byť za ztížených podmínek, s většími náklady, s pomocí jiné osoby a až po určené době, nejedná se o nepřekonatelnou překážku, která by škůdce liberovala.²⁰⁹ Při

²⁰⁵ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1568.

²⁰⁶ TALLON, D. *Commentary on the International Sales Law. Article 79* [online]. Cisg.cz, 8. května 2003 [cit. 23. března 2015]. Dostupné na <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/tallon-bb79.html>>.

²⁰⁷ ONDREJOVÁ, D. K okolnostem vylučujícím odpovědnost za škodu podle obchodního zákoníku a Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 9, s. 324.

²⁰⁸ HRÁDEK: *Občanský zákoník...*, s. 966.

²⁰⁹ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1567 – 1569.

posouzení, zda mohl škůdce překážku překonat, se nevychází z jeho okamžitých a zvláštních poměrů, ale z posouzení, zda to bylo možné při vynaložení péče, kterou lze obecně očekávat od osoby v postavení smluvní strany.

Štenglová²¹⁰ k tomu uvádí, že z výrazu „rozumně předpokládat“ plyne, že se dává možnost posouzení okolností. Takto zvolený výraz ukazuje, že nejde o absolutní nemožnost překonat nastalou překážku, ale na druhé straně z objektivizace posouzení vyplývá, že takový případ nenastává, lze-li překážku odvrátit nebo překonat při využití všech možností a vypětí sil, které ještě lze žádat, tedy až k horní hranici objektivně posouzených možností, které lze podle obecného posuzování shledat.²¹¹

Autorka si dle mého protirečí, když na jedné straně tvrdí, že je třeba využití všech možností a vypětí sil, které „ještě lze žádat“ a na druhé straně vyžaduje, aby tyto možnosti dosahovaly „k horní hranici objektivně posouzených možností“. Není možné, aby možnosti strany byly u horní hranice a zároveň ještě šly žádat. Přesnější vymezení poskytuje ve svém komentáři Tallon.

Škůdce není povinen škodu hradit v případě, že překážku sice lze překonat, ale musel by k tomu vynaložit nezvykle vysoké úsilí a mimořádné náklady. Nelze přesně stanovit hranici přiměřených nákladů, jež je ještě dlužník povinen vynaložit k překonání překážky, toto bude vždy na konkrétním posouzení soudu. Návod pro posuzování skýtá komentář²¹² k CISG, který na příkladu potopení lodi stanoví hranici přiměřenosti.

Při převozu zboží dojde vlivem bouře ke ztroskotání lodi na moři a předmět plnění nacházející se do té doby na palubě lodi klesne ke dnu. Ze dna může být při vynaložení velmi vysokých nákladů vyloven, aniž by byl poškozen. Řešení toho, zda náklady na vytažení předmětu plnění z moře budou považovány za nepřiměřeně vysoké, nebo nikoli, se bude odvíjet v dané situaci od povahy předmětu plnění. Jiný závěr bude učiněn v případě, kdy předmětem plnění bude velmi cenný originál umělecké sochy, a jiný v situaci utopení obráběcího stroje.

Další z podmínek liberace je, aby překážka vznikla nezávisle na vůli škůdce (objektivně, nezaviněně). Nesmí proto existovat příčinná souvislost mezi vůlí škůdce a vznikem překážky. Ta neexistuje ani tehdy, pokud by vznik překážky byl ze strany škůdce chtěn a žádán, avšak ta

²¹⁰ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1039.

²¹¹ Tamtéž.

²¹² TALLON: *Commentary*...[online].

vznikne bez jeho přičinění.²¹³ Jiná situace nastane v případě, že překážka vznikne ve sféře kontroly dlužníka.

Bezouška²¹⁴ k tomu uvádí, že slovní spojení „překážka vzniklá nezávisle na vůli škůdce“ nelze vykládat doslovně. Pokud si dodavatel zvolí subdodavatele, který se ocitne v prodlení se svým plněním, a v důsledku toho dodavatel poruší povinnost vůči objednateli, jistě jde o překážku nezávislou na vůli dodavatele.²¹⁵ Připuštění liberace v takovém případě by však neúměrně zvýhodnilo dlužníka a sejmulo z něho odpovědnost za různé aspekty jeho činnosti, mající primární základ v jeho volním rozhodnutí.

Překážky stojící mimo kontrolu smluvní strany lze chápat ve významu CISG jako tzv. vyšší moc. Vyšší moc spadá do kategorie objektivních právních skutečností, jimiž jsou takové okolnosti, které se dějí nezávisle na vůli subjektů, a přesto mohou způsobit vznik, změnu nebo zánik nějakého právního vztahu. Okolnost vyšší moci narušuje podstatným způsobem rovnováhu práv a povinností smluvních stran. Není možné po stranách smlouvy požadovat, aby byla i v případě existence vyšší moci plně aplikována zásada *pacta sunt servanda*.²¹⁶

Za obvyklé příklady okolností vyšší moci jsou považovány např. války, revoluce, pirátské útoky, politické převraty, přírodní katastrofy (tsunami, zemětřesení, povodně), masivní výpadky dodávky elektrické energie nebo ropy, mocenské zásahy v podobě bojkotů nebo embarg, teroristické útoky nebo epidemie.²¹⁷ Jedná se o demonstrativní výčet, ze kterého nemusí být každá jednotlivost v každém případě uznána za vyšší moc.

Dlouho plánovaný medializovaný mocenský převrat půjde jen těžko považovat za vyšší moc. Strany by proto již při kontraktaci měly zvážit, zda do smlouvy nevčlení tzv. doložku vyšší moci. V té je možné demonstrativně, popřípadě taxativně uvést, co strany považují za vyšší moc, popřípadě za překážku vznikající nezávisle na vůli škůdce.

Dalším z předpokladů liberace je trvalé nebo dočasné trvání překážky. Tato překážka musí nastat v období po vzniku a současně před dobou splnění, jinak by se škůdce nemohl liberovat. O trvalou překážku se jedná, je-li překážka takové povahy, že dle veškerých dostupných

²¹³ ONDREJOVÁ: *K okolnostem...*, s. 323 – 324.

²¹⁴ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1568.

²¹⁵ Srov. rozsudek NS ze dne 8. ledna 2003, sp. zn. 29 Odo 690/2001.

²¹⁶ ONDREJOVÁ: *K okolnostem...*, s. 356 -357.

²¹⁷ ROZEHNALOVÁ, N. *Právo mezinárodního obchodu*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2006, s. 326.

informací nelze usuzovat na její jen přechodný charakter a nelze realisticky očekávat, že by v dohledné (dle okolností případu) době pominula.²¹⁸

Za dočasnou překážku se považuje jakákoli překážka, která není trvalá. Přechodná překážka se kvalitativně neliší od trvalé překážky, odlišuje se pouze délkou svého působení. Přechodná překážka brání ve splnění po určitou dobu, a když odpadne, lze povinnost splnit (což zpravidla vyloučí aplikaci pravidla o následné nemožnosti plnění, jde-li o povinnost nezbytnou pro splnění závazku, neboť ji lze splnit po určené době).²¹⁹

Nesplnění povinnosti bezodkladně poté, co tak může dlužník uničit, bude mít za následek povinnost k náhradě škody, neboť liberace trvá jen po dobu trvání překážky. Ačkoli se dlužník liberoval, může po něm věřitel požadovat jiná sankční opatření (úroky z prodlení, smluvní pokutu ad.). Strany mohou své povinnosti při přechodné překážce modifikovat podobně jako v případě překážky trvalé.

Za negativním vymezením liberace (§ 2913 odst. 2 věta druhá) se skrývají případy, kdy škůdce nahradí škodu, ačkoli byly naplněny předpoklady pozitivní liberace. Škůdce se povinnosti nezprostití, pokud šlo o překážku, která vznikla z jeho osobních poměrů, nebo vznikla až v době, kdy byl s plněním smluvní povinnosti v prodlení, popřípadě kterou byl podle smlouvy povinen překonat.

Osobní poměry dlužníka jsou skutečnosti, které mají původ v jeho sféře, za níž odpovídá. Jedná se o širší pojetí, než které bylo dosud užito v obchodním zákoníku. Pod pojem osobní poměry lze podřadit zdravotní stav (nemoc), věk, rodinné poměry, osobní majetkové poměry, vztahy se subdodavateli apod. Dlužník nese nebezpečí za riziko, které se váže k jeho osobě, a to i tehdy, vzejde-li z něj překážka splňující výše uvedené podmínky liberace.

Je-li dlužník již v prodlení, neposkytuje mu zákon dobrodiní liberačního důvodu, neboť svoji povinnost mohl splnit včas, a tím se vyhnout nepříznivému následku. Poslední případ je výslovným připomenutím dispozitivnosti pravidla, kde lze liberační důvod plně vyloučit tím, když si strany sjednají povinnost překonat překážku. Pak, i když je překážka pro dlužníka objektivně nepřekonatelná, je povinen újmu nahradit.²²⁰

²¹⁸ ŠILHÁN: *Komentář k § 2006...*, s. 1222.

²¹⁹ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1568.

²²⁰ BEZOUŠKA: *Komentář k § 2913...*, s. 1569.

Významné je obrácení důkazního břemene v případě prokazování existence negativní liberace. Zatímco u zproštění se povinnosti k náhradě škody prokazuje existenci a splnění liberačního důvodu dlužník, v případě negativní liberace prokazuje omezení liberačního důvodu věřitel. Na závěr je vhodné uvést, že vyjma liberačního důvodu v § 2913 odst. 2 NOZ jsou dílčí liberační důvody obsaženy v rámci právní úpravy jednotlivých smluvních typů – např. u smlouvy o skladování (§ 2426 NOZ), smlouvy o přepravě věci (§ 2566 NOZ) aj.²²¹

6.3 Další důsledky vzniku překážky

Vznik překážky může mít dopad do více právních institutů. Může se stát, že překážka zapříčiní liberaci a zároveň povede k nemožnosti plnění. Z důvodů vyhnutí se možných nejasností je vhodné upravit osud závazku po vzniku takové překážky.

Zejména je třeba vyřešit, zda závazek stále trvá. Pakliže ano, zda má dojít po odpadnutí překážky k řádnému plnění. Je nezbytné zjistit vliv překážky na obsah závazku a vznik nových povinností s tím spojených, jako prodloužení lhůt, zvýšení kupní ceny, odstoupení od smlouvy aj. Dále je nutné rozlišit jednotlivé druhy překážek.

Překážka může být dočasná, nebo trvalá a může způsobit částečnou nebo úplnou nemožnost plnění. V případě trvalé překážky je zpravidla již při jejím vzniku zřejmé, že překážka časem neodpadne. U překážky dočasné vyvstává otázka, jak dlouho má strana čekat, zda překážka pomine. Vyžadovat nekonečnou trpělivost nelze, proto je vhodné stanovit časový okamžik, v němž se pro strany stane z překážky dočasné fakticky překážka trvalá.

U trvalé překážky je rozhodující, zda se jednalo o hlavní, jediné nebo podstatné plnění, neboť v tom případě tím závazek zaniká, a to přímo ze zákona (§ 2006 NOZ) z důvodu následné nemožnosti plnění. Mezi případy nemožnosti plnění spadají situace naprosté nemožnosti, kdy požadovaný výkon není možno vůbec fyzicky uskutečnit a to absolutně, tedy ani teoreticky (alespoň dle současného a vzhledem k času plnění rozumně očekávatelného stavu vědy a techniky), ale i situace, kdy je možnost fyzického uskutečnění jen ryze teoretická, formální, nicméně žádná rozumná osoba by takovou možnost nepovažovala za skutečně reálnou.²²²

V případě částečné nemožnosti plnění zpravidla zaniká závazek jen částečně. Stranám je ponecháno na vůli tuto situaci upravit odlišně, mohou ve smlouvě sjednat, že v případě částečné

²²¹ Tamtéž.

²²² Tamtéž.

nemožnosti plnění zaniká celý závazek. Závazek jako celek zaniká i tehdy, je-li zbytek práv a povinností samostatně neudržitelný, a to již k okamžiku, kdy nastala skutečnost, která nesplnitelnost způsobila. Strany naopak nemohou vyloučit zánik závazku popřípadě jeho části při vzniku nemožnosti plnění.

S nemožností plnění se pojí informační povinnost dlužníka. Neoznámí-li dlužník bezodkladně věřiteli, že dluh není možné splnit, pak musí nahradit škodu z toho vzniklou (§ 2008 NOZ).²²³ Zprávu věřiteli dlužník podávat nemusí, avšak když tak neučiní, zákon jako sankci stanoví povinnost k náhradě škody. Stejně tak bude dlužník povinen k náhradě škody, když zprávu o nemožnosti plnění věřiteli podá, ale neučiní tak bezodkladně.

Bezodkladné oznámení lze definovat jako zprávu (ústní, písemnou) podanou co nejdříve, jak je to za běžného chodu věcí možné. Lhůta pro bezodkladné oznámení začíná dlužníkovi běžet od okamžiku, kdy se o skutečnosti zapříčínující nemožnost splnění musel dozvědět. V důsledku toho je dlužník motivován k větší pozornosti při průběhu plnění závazku. Zanedbá-li svou povinnost a nezjistí-li nemožnost plnění ani tehdy, kdy by to již muselo být rozumné osobě v jeho postavení známo (srov. § 4 NOZ a § 5 NOZ), jde to k jeho tíži a bude muset uhradit tím vzniklou škodu.²²⁴

Ustanovení stanovující důsledky nesplnění informační povinnosti je dispozitivní. Strany si mohou konkretizovat rozsah a důsledky pravidla. Zejména je vhodné upřesnit lhůtu, způsob, formu a obsah oznámení o nemožnosti plnění. Lze sjednat i možnost, že dlužník nemusí oznámení poskytovat. Rovněž lze sjednat formu, ve které má být oznámení doručeno. Pokud by však mělo dojít k omezení či vyloučení povinnosti hradit způsobenou škodu, je tak možné učinit jen v intencích § 2898 NOZ.

²²³ Tato škoda je jinou škodou, než ze které se dlužník liberuje, má jiný základ i jinou výši.

²²⁴ ŠILHÁN: *Komentář k § 2008...*, s. 2014.

7. Závěr

Rozlišování smluvní a mimosmluvní povinnosti k náhradě škody je dle mého spravedlivějším pojetím, než jaké zde bylo dosud. Jen těžko lze srovnávat situace, kdy utrpím škodu tím, že na mě spadne kus omítky z domu, kolem kterého procházím, se situací, kdy po několikaměsíčním předmluvním jednání nakonec uzavřu smlouvu, kterou následně druhá strana poruší.

Smluvní povinnost lze definovat jako míru nutnosti určitého chování uloženou na základě smlouvy. Pro její vymezení je rozhodující okamžik vzniku závazku, který existuje již před vznikem škody. Mezi smluvními stranami vzniká bližší vztah vyznačující se vědomým převzetím povinnosti závazek bezvadně splnit a absencí předpokladu zavinění na straně škůdce. Tento vyšší standard se mi jeví vzhledem ke specifičnosti vztahu jako odůvodněný, zvláště s přihlédnutím k možnosti liberace škůdce.

Právo žádat náhradu škody není jediným následkem, který může vzniknout při porušení smlouvy. Dalšími právními následky jsou práva z prodlení a práva z vadného plnění. Tyto následky jsou na sobě zdánlivě nezávislé, zákon a judikatura jejich vztahy však do určité míry upravují. Právo z vadného plnění je ve vztahu speciality k právu na náhradu škody.²²⁵ Při prodlení může věřitel žádat náhradu škody jen tehdy, není-li kryta úroky z prodlení. Vedle toho dlužník může po věřiteli požadovat náhradu škody, která mu vznikla v důsledku nemožnosti řádného splnění. V případě smluvní pokuty (jako možného smluveného následku prodlení) zákoník stanoví, že věřitel nemá právo na náhradu škody vzniklé z porušení povinnosti, ke kterému se smluvní pokuta vztahuje (§ 2050 NOZ).

Ohledně subjektů oprávněných žádat náhradu škody zákon výslovně stanoví, že jím může být nejen smluvní strana, ale i třetí osoba, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit. Pakliže bylo zájmem smluvní strany chránit před určitým rizikem i třetí osobu, je dán ochranný účel i vůči ní. Je však třeba naplnit podmínku zjevného zájmu třetí osoby a nutnosti její ochrany, v tomto směru existuje bohatá zahraniční judikatura.

Zahraníční judikatura nám může být nápomocná i v případě určení teorie, která se má užít pro určení příčinné souvislosti. Domnívám se, že teorie ochranného účelu smlouvy lépe vyhovuje zájmům stran, a proto je její užití vhodnější, než dosud užívaná teorie adekvátnosti. Tento svůj

²²⁵ Srov. rozsudek NS ze dne 30. března 2011, sp. zn. 23 Cdo 4379/2008.

závěr opírám zejména o zákonem výslovně připouštěný ochranný účel smlouvy vůči třetím osobám. Logickým postupem od slabšího k silnějšímu lze usuzovat, že ochranný účel platí rovněž pro samotné smluvní strany. Pakliže vzniká povinnost k náhradě škody v rámci ochranného účelu smlouvy, pak by se ze smlouvy měla odvozovat i samotná kauzalita.

Důležité je rovněž zvážit, zda se při sjednocení předešlé občanskoprávní a obchodní úpravy převzala nutnost předvídatelnosti škody ve vztahu k výši její náhrady z obchodního práva, nebo nikoliv. Ačkoli tuto povinnost zákon výslovně nestanoví, jevílo by se mi nemorální a v rozporu s ochranným účelem smlouvy žádat po škůdci, aby nahradil poškozenému škodu, kterou nemohl předvídat ani při vynaložení náležité péče, proto se domnívám, že na požadavku předvídatelnosti škody je nutné i nadále trvat.

Pokud budou všechny výše zmíněné předpoklady²²⁶ splněny, neznamená to automaticky povinnost škůdce škodu hradit. Škůdce se může z povinnosti náhrady škody liberovat na základě jediného liberačního důvodu a to při splnění zákonných podmínek. Strany mohou liberaci různě modifikovat, a to jak demonstrativním nebo taxativním výčtem překážek. Liberaci lze i zcela vyloučit, avšak vždy s ohledem na ochranu slabší smluvní strany. Je rovněž možné stanovit liberační důvody tak široce, že by se škůdce zcela zprostil povinnosti k náhradě škody; i zde však platí limity dané ochranou slabší smluvní strany. Lze též sjednat, že bude hrazena pouze zaviněná škoda, čímž se škůdci poskytne možnost exkullovat se.

Lze konstatovat, že nový koncept duality civilního deliktu je krokem vpřed. Nejedná se o krok do neznáma, z velké části bude použitelná dosavadní obchodněprávní i občanskoprávní judikatura. U nových institutů se otvírá prostor právním teoretikům a českým soudům. Vzhledem k bohaté zahraniční judikatuře se nedomnívám, že se jedná o krok nebezpečný.

²²⁶ Ochranný účel smlouvy; subjekt, kterému svědčí ochranný účel smlouvy; škoda způsobená porušením smluvní povinnosti a příčinná souvislost mezi vznikem škody a porušením smluvní povinnosti ze strany škůdce.

Bibliografie

1) Monografie

- BEJČEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 594 s.
- ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.
- HRÁDEK, J. *Předsmluvní odpovědnost: Culpa in contrabendo*. Praha: Auditorium, 2009. 214 s.
- HULMÁK, M. *Uzavírání smluv v civilním právu*. Praha: C. H. Beck, 2008. 218 s.
- KANDA, A. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. Praha: Linde, 1999. 307 s.
- GAIUS. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 326 s.
- KNAPPOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné 2*. 5. vyd. Wolters Kluwer, 2009. 552 s.
- KNAPPOVÁ, M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2003. 319 s.
- KOBLIHA, I. a kol. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2012. 390 s.
- KRČMÁŘ, J. *Právo občanské III. Právo obligační*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 413 s.
- PSUTKA, J. *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. 436 s.
- ROZEHNALOVÁ, N. *Právo mezinárodního obchodu*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2006. 326 s.
- ŠILHÁN, J. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. Praha: C. H. Beck, 2011. 170 s.
- ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015. 559 s.
- ŠVESTKA, J. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku*. Nakladatelství československé akademie věd Praha, 1966. 316 s.
- ZUKLÍNOVÁ, M. *Smlouva*. Praha: Academia, 1985. 183 s.

2) Komentáře

- ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008. 2640 s.

- HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014. 1344 s.
- HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014. 2080 s.
- MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117.* Praha: Leges, 2013. 720 s.
- MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654.* Praha: Leges, 2014. 1264 s.
- ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. *Obchodní zákoník. Komentář.* 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 1469 s.
- ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář.* 2. Vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1394 s.
- ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1516 s.
- ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1667 s.
- VÍTOVÁ, B. a kol. *Nábrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až 2971.* Olomouc: ANAG, 2015. 336 s.

3) Příspěvky ve sborníku

- CSACH, K. Predvídatelnosť vzniku škody a jej význam (nielen) v obchodnom práve. In BEJČEK, J. (ed). *Historie obchodněprávních institutů: sborník příspěvků z konference pořádané Katedrou obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 10. června 2009 v Brně.* Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 119 – 136.
- KOZIOL, H. Úprava odpovědnosti za škodu v návrhu OZ. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. (ed). *Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva.* Beroun: Eva Roztoková, 2008, s. 11 - 37.
- ŠKÁROVÁ, M. Dokazování příčinné souvislosti z hlediska praxe Nejvyššího soudu České republiky. In TICHÝ, L. (ed). *Prokazování příčinné souvislosti multikauzálních škod.* Beroun: Eva Roztoková, 2008, s. 30 - 41.
- TICHÝ, L. Pure Economic Loss Compensation from the Czech Perspective. In BUSSANI, M. (ed). *European Tort Law. Eastern and Western Perspectives.* Berne: Stämpfli Publishers, 2007, s. 305 – 337.

4) Časopisy

- BEJČEK, J. Nad interpretačními úskalími odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 9, s. 371 - 377.
- BEJČEK, J. Odpovědnost za škodu v obchodních vztazích. *Právní praxe*, 1993, roč. 41, č. 9, s. 508 - 524.
- BEJČEK, J. Rozsah a způsob náhrady škody. *Právní rádce*, 1995, roč. 3, č. 3, s. 16 - 18.
- BEZOUŠKA, P. Ochranný účel smlouvy jako prostředek omezení příčinné souvislosti, aneb Je stále důležitá předvídatelnost škody. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 22, s. 763 – 767.
- DOBEŠ, P. K odpovědnosti za škodu v předmluvním stadiu de lege lata. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 20, s. 715 - 735.
- HOLČAPEK, T. Odpovědnost za ztrátu naděje. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 4, s. 189 – 191.
- HORÁČEK, V. Omezení odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích. *Právo a podnikání*, 1997, roč. 6, č. 10, s. 13 - 14.
- KANDA, A. Nové trendy ve vývoji smluvního práva v oblasti soukromého práva. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 7, s. 649 - 664.
- MAREK, K. Poznámka k limitaci náhrady škody. *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 2, s. 32 - 34.
- MELZER, F. Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin Advokacie*, 2011, roč. 41, č. 3, s. 24 – 27.
- MIRIČKA, A. Trestní vina a vztah příčinný. *Sborník věd právních a státních*. 1904, roč. 4, zvláštní svazek, s. 459 – 467.
- ONDREJOVÁ, D. K okolnostem vylučujícím odpovědnost za škodu podle obchodního zákoníku a Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 9, s. 323 – 327.
- PETROV, J. Protiprávnost a obecná prevenční povinnost. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 20, s. 745 - 762.
- PIPKOVÁ, P. J. Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910). *Právník*, 2013, roč. 152, č. 9, s. 869 - 882.
- PUNČOCHÁŘ, P. Kauzální nexus versus kausální lapsus. *Soudce*, 2013, roč. 15, č. 3, s. 23 – 25.
- SALAČ, J. K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 18, s. 680 - 696.

- TILSCH, E. O příčinném spojení v právu soukromém. *Sborník věd právních a státních*. 1904, roč. 4, zvláštní svazek, s. 277 – 298.
- TRÁVNÍČKOVÁ, S. Vídeňská úmluva a vyšší moc. *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č. 8, s. 356 - 365.
- VALDHANS, J. Náhrada škody v režimu Vídeňské úmluvy. *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č. 8, s. 342 - 344.
- VLASÁK, M. Odpovědnost za porušení smluvní povinnosti s dopadem na třetí osoby. *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č. 12, s. 521 - 523.

4) Zahraniční publikace

- BUSANNI, M. a kol. *Pure Economic Loss in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 580 s.
- DUREY, E. *Der Schutzzweck des Vertrags als Mittel zur Haftungsbergrenzung*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2004. 172 s.
- GORDELY, J. *Foundations of Private Law. Property, Tort, Contract, Unjust Enrichment*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 496 s.
- KÖTZ, H., WAGNER, G. *Deliktsrecht*. 10. vyd. München: Luchterhand, 2006. 315 s.
- KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht Band I: Allgemeiner Teil*. 3. vyd. Wien: Manz Verlag, 1997. 618 s.
- KRAMER, E. *Juristische Methodenlehre*. 2. vyd. Bern: Stämpfli, 2005. 285 s.
- LARENZ, K. *Lehrbuch des Schuldrechts, sv. I., Allgemeiner Teil*, 14. vyd. München: C. H. Beck 1987. 668 s.
- MEDICUS, D. *Schuldrecht, Besonderer Teil*, 5. vyd. München: C. H. Beck, 1992. 427 s.
- MEDICUS, D., PETERSEN, J. *Bürgerliches Recht – Eine nach Anspruchsgrundlagen geordnete Darstellung zur Examensvorbereitung*. 23. vyd. München: Vahlen, 2011. 515 s.
- RABEL, E. *Das Recht des Warenkaufs*. 1. vyd. Berlin: Walter de Gruyter, 1964, s. 565.
- SCHACK, H. Der Schutzzweck als Mittel der Haftungsbergrenzung im Vertragsrecht. *JuristenZeitung*, 1986, roč. 41, č. 7, s. 305 – 356.
- SCHLECHTRIEM, P. *Vertragsordnung und ausservertragliche Haftung. Eine rechtsvergleichende Untersuchung zur Konkurrenz von Ansprüchen aus Vertrag und Delikt im französischen, amerikanischen und deutschen Recht*. 1. vyd. Frankfurt am Main: Alfred Metzner Verlag, 1972. s. 510.
- SCHLECHTRIEM, P., SCHWENZER, I. *Commentary on the UN Convention on international sale of Goods*. Oxford: Oxford University Press, 2010. 1576 s.

XYNOPOULOU, A. *Die Voraussehbarkeit als Voraussetzung des Schadensersatzes in der Vertragshaftung*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2013. s. 222.

ZELLER, B. *Damages under the Convention on Contracts for the International Sale of Goods*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2009. s. 352

5) Právní předpisy

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

6) Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září. 1990, sp. zn. 1 Cz 59/90

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 1996, sp. zn. II Odon 15/96

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. února 2000, sp. zn. 29 Cdo 2001/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. srpna 2000, sp. zn. 25 Cdo 2387/98

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2001, sp. zn. 25 Cdo 1946/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. prosince 2001, sp. zn. 25 Cdo 62/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. února 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. března 2002, sp. zn. 29 Odo 379/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. ledna 2003, sp. zn. 29 Odo 690/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2003, sp. zn. 25 Cdo 2101/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2004, sp. zn. 22 Cdo 1421/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2004, sp. zn. 25 Cdo 2206/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. května 2005, sp. zn. 32 Odo 1180/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. září 2006, sp. zn. 21 Cdo 508/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. října 2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2006, sp. zn. 32 Odo 862/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. března 2008, sp. zn. 25 Cdo 1437/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. července 2008, sp. zn. 25 Cdo 1417/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 25 Cdo 1233/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2008, sp. zn. 32 Odo 739/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2008, sp. zn. 32 Cdo 2843/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. října 2008, sp. zn. 32 Cdo 1733/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2009, sp. zn. 25 Cdo 3586/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2009, sp. zn. 23 Cdo 5329/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2009, sp. zn. 29 Cdo 407/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. května 2010, sp. zn. 25 Cdo 358/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. května 2010, sp. zn. 25 Cdo 3585/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2011, sp. zn. 23 Cdo 4379/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2011, sp. zn. 25 Cdo 2126/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. května 2011, sp. zn. 23 Cdo 1583/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. února 2012, sp. zn. 23 Cdo 4110/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2015, sp. zn. 23 Cdo 3202/2013

Rozhodnutí Krajských soudů České republiky

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 30. dubna 2003, sp. zn. 19 Co 274/2001
Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. června 2011, sp. zn. 23 Co 24/2011

Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky

Nález Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2002, sp. zn. Pl. ÚS 18/01
Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2007, sp. zn. I ÚS 312/05
Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. srpna 2008, sp. zn. I. ÚS 1919/08

Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora Rakouska

Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora sp. zn. 1Ob661/85 ze dne 13. listopadu 1985
Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora sp. zn. 2Ob 626/86 ze dne 16. prosince 1986
Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora sp. zn. 10Ob2048/96s ze dne 23. dubna 1996

Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora sp. zn. 2Ob335/97x ze dne 20. listopadu 1997
Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora sp. zn. 2Ob216/03h ze dne 16. října 2003
Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora sp. zn. 6Ob146/04w ze dne 26. srpna 2004

Rozhodnutí Spolkového soudního dvora SRN

Rozhodnutí Spolkového soudního dvora sp. zn. I ZR 31/51 ze dne 23. října 1951
Rozhodnutí Spolkového soudního dvora sp. zn. VI ZR 136/76 ze dne 12. července 1977
Rozhodnutí Spolkového soudního dvora sp. zn. VIII ZR 47/77 ze dne 15. února 1978
Rozhodnutí Spolkového soudního dvora sp. zn. VI ZR 164/80 ze dne 8. prosince 1981
Rozhodnutí Spolkového soudního dvora sp. zn. III ZR 50/94 ze dne 10. listopadu 1994
Rozhodnutí Spolkového soudního dvora sp. zn. IX ZR 132/03 ze dne 22. července 2004

7) Internetové zdroje

FLÍDR, Jan. *Odpovědnost za porušení smlouvy vůči neúčastníkovi smlouvy* [online]. Cuni.cz, 25. dubna 2014 [cit. 13. března 2015]. Dostupné na <<http://www.prf.cuni.cz/jan-flidr-1404048440.html>>.

FLÍDR, Jan. *Právo třetí osoby na náhradu škody způsobené porušením smluvní povinnosti v novém občanském zákoníku* [online]. Cuni.cz, 15. června 2013 [cit. 11. března 2015]. Dostupné na <<http://svoc.prf.cuni.cz/sources/6/15/204.pdf>>.

KLEGA, Jiří. *Ztráta šance a očekávání a nová interpretace příčinné souvislosti ve zdravotnickém právu* [online]. Epravo.cz, 12. února 2015 [cit. 23. února 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/ztrata-sance-a-ocekavani-a-nova-interpretace-pricinne-souvislosti-ve-zdravotnickem-pravu-96678.html>>.

MELZER, F. TÉGL, P. *Povinnost jednat v právním styku poctivě* [online]. bulletin-advokacie.cz, 5. prosince 2014 [cit. 3. října 2015]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive?browser=full>>.

ŘEHOŘOVÁ, Lenka. *Předvídatelnost jako prostředek limitace náhrady škody v mezinárodním obchodě* [online]. Cuni.cz, 25. února 2014 [cit. 25. března 2015]. Dostupné na <<http://svoc.prf.cuni.cz/sources/7/3/349.pdf>>.

SZTEFEK, Martin. *Předvídatelnost škody v novém občanském zákoníku* [online]. Obczan.cz, 30. ledna 2015 [cit. 28. dubna 2015]. Dostupné na <<https://obczan.cz/clanky/predvidatelnost-skody-v-novem-obcanskem-zakoniku>>.

ŠTANCL, Michal. *Nábrada škody v novém občanském zákoníku* [online]. Cuni.cz, 25. února 2014 [cit. 25. března 2015]. Dostupné na <<http://svoc.prf.cuni.cz/sources/6/15/212.pdf>>.

TALLON, D. *Commentary on the International Sales Law. Article 79* [online]. Cisg.cz, 8. května 2003 [cit. 23. března 2015]. Dostupné na <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/tallon-bb79.html>>.

Abstrakt

Nový občanský zákoník důsledně rozlišuje náhradu škody z důvodu porušení zákona, dobrých mravů a smlouvy (protože dvě hlavní oblasti tvoří deliktů a smluvní náhrada škody, hovoří se často o dualitě civilního deliktu v širším slova smyslu). V této práci rozebírám předpoklady nutné ke vzniku povinnosti nahradit škodu při porušení smluvní povinnosti (§ 2913 NOZ). Vymezuji, které osoby mohou žádat náhradu škody, v jaké výši a rozsahu, podmínky, za kterých se lze liberovat, a příčinnou souvislost mezi porušením smluvní povinnosti a škodou.

Podrobněji se věnuji vymezení smluvní povinnosti a odlišení od povinnosti vyplývající ze zákona. Jedná se o novou disciplínu, kterou je třeba si osvojit, neboť předchozí právní úprava takovou znalost nevyžadovala. V kapitole o subjektech se zaměřuji především na podmínky, za nichž má právo na náhradu škody třetí osoba stojící mimo závazek. Nový občanský zákoník v této oblasti přináší zpřesnění, i když stále zůstávají otevřené otázky, jak ukazuje i soudobá literatura.

V částech o škodě a příčinné souvislosti představuji svůj pohled například na problematiku předvídatelnosti náhrady škody. Tento požadavek již není v občanském zákoníku výslovně upraven. To však neznamená, že není významným, dovozují, že s ním i nadále musíme pracovat v rámci teorie o ochranném účelu smlouvy. Při rozboru liberačních důvodů beru za vzor zejména regulaci obsaženou ve vídeňské Úmluvě, která představuje solidní základ pro výklad našich pravidel.

Summary

The new Civil Code distinguishes damages for an infringement of law, breach of good morals, and breach of contract (we often speak of the tort/delict duality in the broad sense as two major areas form delictual and a contractual damages). In this thesis I analyse the conditions necessary to an obligation to compensate for damage for the breach of contractual duties (§ 2913). I define which persons can claim compensation for damage, to what amount and scope, the conditions under which a person can discharge himself/herself of liability. Furthermore I define the causality between the breach of contractual obligation and damage.

In greater detail I focus on the definition of the contractual obligation and differentiation from the obligation arising from the law. This is a new discipline that needs to be acquired as the previous legislation did not require such knowledge. In the chapter on persons I focus primarily on the conditions under which the third person outside the obligation shall be entitled to

compensation. The new Civil Code is more accurate in this area, although there are still open questions as reflected in contemporary literature.

In the sections dealing with the damage and the causality, I present my views on the issues of predictability of the compensation for damage. This requirement is not expressly provided in the Civil Code. This does not mean that it is not important; I claim that it is necessary to continue dealing with this requirement within the theory of the protective purpose of a contract. When analysing the reasons that discharge liability for damage, I take as a model, in particular, the regulation included in the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods, which represents a solid foundation for the interpretation of our rules.

Klíčová slova/ Key words

Klíčová slova: náhrada škody; smluvní povinnost; škoda; povinnost; předsmuvní odpovědnost; občanský zákoník; liberace; příčinná souvislost, předvídatelnost

Key words: damages; contractual obligation; damage; duty; precontractual liability; Civil Code; liberace; causality; predictability